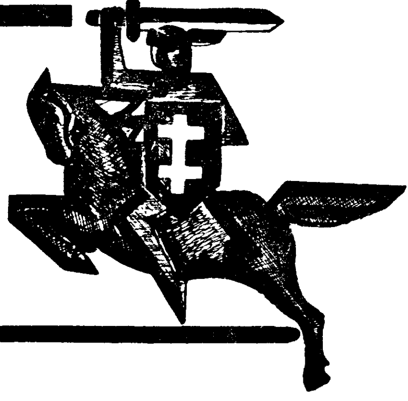
БАЦЬКАЎШЧЫНА

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAĆKAUŠĆYNA“ („VATERLAND“)
Herausgeber: Wladimir BORTNIK
Die Administration: (13b) München 15, Schwanthalerstr. 48/II, Rückgebäude
Druck: „LOGOS“. Buchdruckerei u. Verl., G.m b.H.. München 8, Rosenheimer Str. 46 a

Цана паза Нямеччынай: ЗША — 15 цэнтаў, Канада — 15 ц., Ангельшчына — 1 шылінг, Францыя — 20 фр., Бэльгія — 5 фр., Аўстралія — 1 шылінг, Аргентына — 2 пэзо. У іншых краінах раўнавартасьць 15 ам. цэнтаў. Падпіска на год — з разьліку 52 нумароў, на паўгода — 26 нумароў, на 3 месяцы 13 нумароў паводля вышэйшае цаны. Цана лётніцкай поштай у заакіянскія краіны — 30 ам. цэнтаў. — Падвойныя нумары каштуюць падвойна

Банкавае конто: Bankkontonummer 357-125 Bayerische Hypotheken- und Wechsel-Bank, München.

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 50 Н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“ | DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“ | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“

№ 26-27 (208-209) | Нядзеля 18 ліпеня 1954 г. | ГОД ВЫДАНЬНЯ 8

На пазыцыях рэальнай палітыкі

ДА ПЫТАНЬНЯ БЕЛАРУСКА-ПОЛЬСКІХ УЗАЕМАДАЧЫНЕНЬНЯЎ

Мы ўжо ня раз на балонах «Бацькаўшчыны» пісалі аб нярэальнай і шкоднай навет для самых Палякаў палітыцы ў дачыненьні да Беларусаў, праводжанае бальшынёю польскае палітычнае эміграцыі, што гуртуецца вакол польскага эгзыльнага ўраду ў Лёндане і знаходзіць найбольш скрайнае сваё выяўленьне ў дзейнасьці г. зв. «Зьвязу Паўночна-Ўсходніх Земляў» («Зьвёнзэк Зем Пулноцно-Всходніх»). Палітычная канцэпцыя ў дачыненьні да Беларусаў гэтых польскіх колаў зьяўляецца кансэквэнтным прадаўжэньнем ведамай усім палітыкі санацыйных урадаў незалежнае Польшчы. Палітыка гэтая выражалася, як ведама, у поўнай нэгацыі беларускае нацыянальнае праблемы, у нэгацыі найэлемэнтарнейшых нацыянальных правоў і нацыянальных патрэбаў беларускага народу ў межах польскае рэспублікі і ставіла сабе за мэту паланізацыю трох з палавінаю мільёнаў Беларусаў у польскай дзяржаве. Для дасягненьня гэтае мэты ўсе шляхі й спосабы, ад урадавых забаронаў і прымусаў аж да абнаглелага паліцыйнага тэрору, санацыйнымі Палякамі былі ўжываныя і імі-ж усправядліўляныя.

Ведаем таксама, што гэтая палітыка экстэрмінацыі не дала ніякіх вынікаў за выключэньнем вынікаў адмоўных. З мамэнтам ліквідацыі польскае дзяржавы ў верасьні 1939 году ўвесь вонкавы пакост дваццаць год праводжанай паланізацыі шчэз бясьсьледна, калі шчэзла і само аружжа паланізацыі. Больш таго, зьяўляецца бясспрэчным фактам, зь якім згаджаюцца і некаторыя Палякі, што аднэй з прычынаў гэтага чацьвёртага «разьдзелу Польшчы» была якраз яе хвальшывая палітыка ў дачыненьні да Беларусаў і Ўкраінцаў, якія тварылі адну трэйцюю частку ўсяго насельніцтва тагачаснай Польшчы. Аднак ня гледзячы на гэта, ня гледзячы на забойчыя для самых Палякаў вынікі іхнай перадваеннай палітыкі, лёнданскі ўрад верна пайшоў ейнымі сьлядамі і не паказаў ніводнае спробы ані навет жаданьня ейнае рэвізіі.

Галоўным мамэнтам гэтае палітыкі зьяўляецца станоўчае дамаганьне прывярненьня для будучай Польшчы земляў Заходняй Беларусі па дзяржаўную савецка-польскую мяжу з 1939 году. Найбольш вымоўным у гэтых дамаганьнях ёсьць тое, што ўспомненыя дзейнікі польскай эміграцыі разглядаюць землі гэтыя, як карэнна польскія, на якія Палякі быццам маюць і юрыдычнае і гістарычнае права собскасьці (аб праве на собскасьць гэтых земляў, якое выплывала-б зь іх этнічна-этнаграфічнага характару, Палякі гэтыя стараюцца сарамліва маўчаць). Мы на эміграцыі часта чулі заявы польскага ўраду ў Лёндане, заявы паасобных польскіх палітыкаў і прэсы, а яшчэ больш настырлівыя й дэманстрацыйныя заявы й асьветчаньні польскага «Зьвязу Паўночна-Ўсходніх Земляў», што аддзяленьне Заходняй Беларусі ад Польшчы і прылучэньне яе да БССР зьяўляецца гістарычным і юрыдычным бяспраўем і гвалтам, дакананым у Ялце над польскім народам. Ня менш часта мы чулі найбольш станоўчыя дамаганьні гэтых польскіх дзейнікаў прывярненьня Польшчы ўсходніх граніцаў з 1939 году із заходнябеларускімі тэрыторыямі. Але ні разу, дасłоўна ні разу чамусьці мы ня чулі ані ад эгзыльнага польскага ўраду, ані ад ягонай неафіцыйнай прыбудоўкі ў форме «Зьвязу Паўночна-Ўсходніх Земляў», як яны думаюць разьвязаць беларускае нацыянальнае пытаньне ў тым выпадку, калі-б землі гэтыя, згодна іхных дамаганьняў, апынуліся паўторна ў межах польскае дзяржавы. Пытаньне такое для гэтых Палякаў ня існуе, як ня існуюць для іх і Беларусы, што пражываюць кампактнай масай на гэтай тэрыторыі. Калі існуюць для іх яшчэ Ўкраінцы ў Заходняй Украіне і ў дачыненьні да іх рэбяцца часамі, хоць туманныя й няясныя, палітычныя заявы, дык Беларусы ў Заходняй Беларусі ігнаруюцца поўнасьцю.

Адсюль вывад ясны і бясспрэчны, што ў палітычных плянах гэтых Палякаў ляжыць поўная асыміляцыя трох з палавінаю мільёнаў Беларусаў, пражываючых у заходніх акругах нашае бацькаўшчыны, так, як гэтак было ў пляне незалежнае Польшчы. Паколькі на дэмакратычным Захадзе гаварыць аб гэтых плянах адкрыта нявыгадна і для самых сябе небясьпечна, астаецца тады для бягучай польскай палітыкі адно — поўнае маўчаньне аб беларускай праблеме ў праектаванай імі будучай Польшчы з усходнімі граніцамі 1939 году.

Падобную тактыку праводзіць і ўся польская эміграцыйная прэса ўспомненага палітычнага кірунку. У ей паражае кажнага як-бы дагаворанае стараннае ігнараваньне Беларусаў і іхнага нацыянальнага пытаньня ня толькі ў аспэкце агульнае палітыкі Польшчы і ня толькі ў аспэкце розных палітычных усходняэўрапэйскіх канцэпцыяў, але й ня менш стараннае ігнараваньне на сваіх балонах усякіх праяваў беларускага нацыянальнага жыцьця й дзейнасьці на эміграцыі. Згодна ведамай беларускай прыказкі — «ня будзі ліха, калі ліха сьпіць» (хоць, на нашую думку, «ліха» гэтае ня сьпіць ужо даўно), — польская публічная апінія на эміграцыі намагаецца замоўчваць наагул існаваньне Беларусаў, відаць, уважаючы, што ў праціўным выпадку трэба было-б выступіць у дачыненьні да іх зь нейкай пазытыўнай праграмай, па-

(Заканчэньне на 2-ой балоне)

Партызаны у Беларусі гатовыя й чакаюць

Ня гледзячы на шчыльна замкнутую зялезную заслону, што аддзяляе нашую бацькаўшчыну ад вольнага сьвету, усьцяж пранікалі й пранікаюць на Захад весткі аб партызанскім руху на Беларусі і аб вялікай патэнцыяльнай сіле антыкамуністычных настрояў сярод беларускага народу. Некалькі год таму назад уцёкшыя ў Заходнюю Нямеччыну былыя нямецкія жаўнеры, што ў апошняй фазе вайны папалі ў вакружэньне савецкай арміі і ўліліся ў беларускія партызанскія аддзелы, шырака інфармавалі на балонах нямецкай прэсы аб вялікім беларускім паўстанскім злучэньні пад назвою «Чорны Кот», якое апэравала зь вялікім пасьпехам на тэрыторыі Заходняй Беларусі пад камандваньнем ведамага генэрала Вітушкі й прыносіла акупантам не малыя клопаты. Аб дзейнасьці генэрала Вітушкі, злучэньні «Чорны Кот» і іншых партызанскіх аддзелах ад часу да часу інфармавалі Захад і многія савецкія перабежчыкі, асабліва вайсковыя з савецкай арміі. Весткі аб партызанскім руху на Беларусі, у васаблівасьці ў ейных заходніх раёнах, падавала таксама заходняя прэса й радыё, чэрпаючы свае дадзеныя ад людзей таго-ж Захаду, што перад гэтым нейкі час знаходзіліся ў Савецкім Саюзе ў дыпляматычнай службе або былі там акрэдытаванымі журналістымі.

Што актыўны партызанскі рух у Беларусі яшчэ перад некалькімі гадамі быў вельмі сільны й для бальшавікоў небясьпечны, сьветчыць, між іншымі, факт, што аб імі былі змушаныя гаварыць адкрыта самі бальшавікі. Гэта маем магчымасьць заілюстраваць адным вельмі характэрным і вымоўным фактам.

У 1950 годзе выйшаў у Менску раман маладога беларускага савецкага пісьменьніка Янкі Брыля «Ў Забалоцьці днее», а ў 1951 годзе аўтар раману атрымаў за яго Сталінскую прэмію. Зьмест раману — пасьляваенная адбудова й калектывізацыя ў Заходняй Беларусі на фоне змаганьня зь беларуськай нацыянальнай партызанкай у 1947-1948 г. г. Партызаны паляць клюб, кідаюць бомбы ў камуністых, ловяць іх па лясох. У рамане ёсьць і месцы, калі ўся ваколіца чакае ў напружаньні, што вось-вось прыйдуць з Захаду, ходзяць навет чуткі, што савецкія танкі змушаныя былі перад партызанамі акапацца каля гораду Навагрудку і пад. І вось за гэты раман — за паказаньне, як камуністыя змагаюцца з нацыянальнай партызаншчынай ды як зь ёй трэба змагацца й яе ліквідаваць, атрымлівае аўтар Сталінскую прэмію. Гэта найлепшы доказ зь беспасярэднята савецкага жарала, як войстрае было на Беларусі нацыянальнае змаганьне ў пасьляваенную пару, што Масква ня толькі не магла яго прыхаваць, але й давала найвышэйшыя ўзнагароды за творы, прысьвечаныя змаганьню зь беларускай партызаншчынай.

Аб актыўнай і патэнцыяльнай партызанцы ў Беларусі падаў нядаўна вельмі цэнныя інфармацыі былы палкоўнік войскаў НКВД-МГБ, па нацыянальнасьці Расеяц з Уралу, Рыгор Сьцяпанавіч Барлуцкі, які ў чэрвені 1953 году ўцёк цераз Туркестан на Захад і тут перадаў мноства важных дадзеных пра акты народаўбіўства ў Савецкім Саюзе. Палкоўнік Барлуцкі, камандуючы аддзелам войскаў МВД, прыймаў актыўны ўдзел у высяленьні ўсяго жыхарства Чэчэна-Інгускай аўтаномнай рэспублікі 23 лютага 1944 году, пазьней у падобных апэрацыях супраць Карачаеўцаў, Калмыкоў і Крымскіх Татараў, каб напасьледак, у тым-жа 1944 годзе, прыняць ня менш актыўны ўдзел у змаганьні зь летувіскімі партызанамі. Падробныя інфармацыі Барлуцкага аб усіх гэтых апэрацыях, як і наагул аб жыцьці й настроях падсавецкага насельніцтва, нядаўна ня сходзілі з балонаў заходняе прэсы й радыя.

Для нас Беларусаў зьяўляецца асабліва цэнным ягонае інтэрв'ю, зьмешчанае ў амэрыканскім журнале «Лайф» за 5 ліпеня сёлета. Побач зь іншымі інфарма-

(Заканчэньне на 3-яй балоне)

Амэрыка і Захад

У папярэднім нашым артыкуле («Напярэдадні вялікіх вырашэньняў») мы сьцьвердзілі, што сьвет знаходзіцца напярэдадні важных вырашэньняў, якія могуць прынесьці грунтоўныя зьмены ў сусьветнай палітыцы і ў дасюлешнім балянсе сілаў. Падзеі апошніх тыдняў гэтыя вырашэньні значна прыблізілі і паказалі, што Амэрыка, якая ўзяла на сябе адказнае і цяжкае заданьне абароны вольнага сьвету перад камуністычнай агрэсіяй, ня можа далей цярпець дасюлешняга стану, каб ейныя абаронныя высілкі былі паралізаваныя дэфэтыстычнай і капітулянцкай палітыкай Вялікабрытаніі й Францыі.

Новы францускі ўрад прэм'ера Мэндэз-Франса, які забавязаўся перад Нацыянальным Сабраньнем, што або на працягу аднаго месяца, г. зн. да 20 ліпеня, давядзе да пераміра ў Індакітаі на «ганаровых для Францыі» ўмовах, або ўступіць із свайго становішча, энэргічна дзеіць на собскую руку бяз узгодніваньня сваей палітыкі з ЗША і Вялікабрытаніяй і часамі навет у сакрэце ад апошніх. Трывожнай неспадзеўкай для ўсяго Захаду і навет публічнай апініі самой Францыі была нявымушаная эвакуацыя Французамі паўдзённай часьці дэльты Чырвонай ракі, у выніку якой тэрыторыя ў 1.600 кв. міляў з двухмільённым насельніцтвам, пераважна каталіцкім, была аддадзеная бяз бою камуністым. Французы выясьнялі гэты свой крок выключна матывамі стратэгічнымі, каб скачнэнтраваць свае сілы галоўна для абароны сталіцы гэтае часьці Ветнаму — гораду Ганоі з 600.000 насельніцтва, камуністычная атака на які мае распачацца ў найбліжэйшых днях. Аднак на Захадзе, у тым ліку і ў Амэрыцы, пераважаў пагляд, што ўваходзілі тут у ігру галоўным чынам матывы палітычныя, тым болей, што адступаючыя францускія часьці пакідалі ня зьнішчанымі ўсе ўладжаньні, маючыя стратэгічнае значэньне. Уважалася, што Мэндэз-Франс яшчэ ў Бэрне дагаварыўся з Чу-Эн-Ляем эвакуаваць гэтую тэрыторыю, якая ў плянах падзелу Ветнаму на часьць камуністычную і часьць ветнамска-францускую мела-б прыпасьці камуністым.

У кажным выпадку зьяўляецца праўдападобным, што перамір'е ў Індакітаі будзе такі дасягнутае пры ўмове падзелу Ветнаму, у выніку якога ветмінскія камуністыя атрымалі-б увесь паўночны Ветнам, які становіць дзьве трэйціх ўсяе тэрыторыі гэтае краіны, а адна трэйцяя часьць, паўдзённая, асталася-б у руках Ветнамцаў і Французаў. Такім чынам гэтая доўгая вайна мела-б быць прыпыненай вялікай перамогай камуністых, што бясспрэчна заахвоціла-б іх да далейшых паходаў дзеля апанаваньня ўсей паўдзённа-ўсходняй Азіі ў выпадку, калі-б Захад не здабыўся, як і дагэтуль, на станоўчае дзеяньне.

Другім важным адрэзкам, на якім канцэнтруецца міжнародная палітыка, зьяўляюцца справы Заходняй Эўропы. Новы францускі ўрад не зьяўляецца прыхільнікам эўрапэйскай абароннай супольнасьці і не жадае наагул займацца пытаньнем ратыфікацыі дагавору аб эўрапэйскай арміі, пакуль ня будзе разьвязаная індакітайская праблема. Таму Амэрыка, а так-жа й Вялікабрытанія прыйшлі да перакананьня, што, калі няма надзеі на хуткую рэалізацыю эўрапэйскай арміі, дык няма іншага выхаду, як стварыць нацыянальную нямецкую армію, прывярнуўшы перад гэтым поўны суверэнітэт Заходняй Нямеччыне.

Дзьве гэтыя кардынальнае важнасьці праблемы і былі галоўным прадметам Вашынгтонскай канфэрэнцыі Айзэнгаўэр і Дальлес — Чэрчыль і Ідэн. На Захадзе канфэрэнцыя гэтая ўважаецца за найважнейшую ў радзе ўсіх іншых канфэрэнцыяў і спатканьняў, што ад заканчэньня апошняй вайны адбываліся між Вашынгтонам і Лёнданам. У справе Нямеччыны пазыцыя абедзьвюх англасаскіх дзяржаваў была лёгка ўзгодненая. Абедзьве дзяржавы прыйшлі да перакананьня, што ў выпадку, калі зь віны Францыі ня можа быць створаная хутка эўрапэйская армія, Нямеччына павінна быць узброеная іншым спосабам, атрымаць поўную незалежнасьць, раўнапраўнае партнэрства ў сям'і вольных народаў і быць прынятай у склад Атлянтычнага пакту. Чэрчыль пасьля канфэрэнцыі асьветчыў, што прыслугоўваючае Францыі права вэта ня перашкодзіць уключэньню Нямеччыны да Атлянтычнага пакту. Гэта абазначае, што пагроза Францыі выступіць з Атлянтычнага саюзу не паўстрымае англа-амэрыканскай пастановы ўзбраеньня Нямеччыны. Гэта магло-б прывесьці да аднаго з двух важных вынікаў: або Францыя спалохаецца стварэньня незалежнай нямецкай арміі й хутка ратыфікуе трактат аб эўрапэйскай абароннай супольнасьці, або будзе змушаная ізалявацца ад палітыкі Захаду.

Затое ў пытаньні далёкаўсходняй палітыкі згода між Амэрыкай і Вялікабрытаніяй ня была дасягнутая. Праўда, Чэрчыль і Ідэн у Вашынгтоне былі змушаныя зрэзыгнаваць зь няпрыемнага для Амэрыкі і наагул няўдалага праекту азіяцкага Лёкарна, тым ня меней справа прыступленьня Вялікабрытаніі да плянаванага Амэрыкай абароннага пакту паўдзённа-ўсходняй Азіі, які меў-бы быць створаны на ўзор Атлянтычнага пакту ў Эўропе, гэтак і справа наагул інтэрвэнцыі Вялікабрытаніі ў Азіі, ня рушылася зь месца. Ня былі таксама перамоўжаныя разыходжаньні ў справе прыняцьця камуністычнага Кітаю ў склад Задзіночаных Нацыяў, чаму станоўча праціўіцца Амэрыка. На Вашынгтонскай канфэрэнцыі выразна зарысавалася адменная ад амэрыканскай пазыцыя Вялікабрытаніі, якая, панічна баючыся новай вайны, стараецца іграць ролю арбітра між Амэрыкай і камуністычным блёкам. Бяда толькі ў тым, што гэтая роля Вялікабрытаніі зьяўляецца вельмі на руку і Маскве і Пэкіну.

У сувязі з усім гэтым у Амэрыцы ўзмоцнілася перакананьне, што яна ў сваей антыкамуністычнай палітыцы ня можа разьлічваць ані на Францыю, ані на Вялікабрытанію, а мусіць дзеіць сама. Хутка мае знайсьціся на парадку дня Задзіночаных Нацыяў справа прыняцьця ў іх склад камуністычнага Кітаю. Індыйскі ўрад ужо злажыў асьветчаньне, што ён выступіць у найбліжэйшых днях з такім праектам. Амэрыка, будучы станоўча супраць засяданьня ў гэтай арганізацыі разам з прадстаўнікамі Пэкіну, пагражае выхадам з Задзіночаных Нацыяў у выпадку, калі будзе прыняты чырвоны Кітай. Праўда, прэзыдэнт Айзэнгаўэр заявіў, што, хаця на ягоную думку 95% Амэрыканцаў супраць дапушчэньня камуністычнага Кітаю ў ЗН, аднак урад ягоны ўважае, што яшчэ перадчасна дэцыдаваць, ці Амэрыка пасьля эвэнтуальнага перагаласаваньня яе ў гэтай справе павінна пакінуць ЗН ці не. Аднак эвэнтуальнасьць выхаду Амэрыкі з Задзіночаных Нацыяў пасьля ўвядзеньня туды Кітаю зусім магчымая і праўдападобная, што ў выніку сваім абазначала-б поўнае ўнезалежненьне амэрыканскай палітыкі ад іншых дзяржаваў Захаду івольную руку ў антыкамуністычнай акцыі.

У гэтым дачыненьні вельмі характэрным зьяўляецца артыкул, нядаўна зьмешчаны ў амэрыканскім тыднёвіку «Тайм». Артыкул не зьяўляецца варожым да Вялікабрытаніі і стараецца зразумець і вытлумачыць яе нэўтралістычныя тэндэнцыі. Вялікабрытанія, якая можа быць зьнішчаная некалькімі вадароднымі бомбамі, мае падставы баяцца новай вайны. Трэба лічыцца з эвэнтуальнасьцю, — піша «Тайм» — што Вялікабрытанія астанецца нэўтральнай у выпадку вайны між ЗША і СССР або ўвойдзе ў гэтую вайну толькі тады, калі атамная магутнасьць Саветаў будзе зьнішчаная. «Тайм» уважае, што трэба пакончыць з такімі канфэрэнцыямі, як Вашынгтонская, пакончыць з палітыкай націску на саюзьнікаў, што толькі адцягвае неабходныя дэцызіі і зьвязвае рукі Амэрыцы. Амэрыка павінна пакінуць аглядацца на саюзьнікаў і дзеіць сама. Такі аснаўны сэнс успомненага артыкулу.

Такое дамаганьне не зьяўляецца сяньня ў Амэрыцы адасобненым. Гэтак ужо пачынае думаць бальшыня амэрыканскага грамадзянства, выдатныя і ўплывовыя палітыкі, з гэткімі дамаганьнямі што раз больш станоўча выступае старшыня рэспубліканскай фракцыі сэнату сэнатар Ноўленд.

Хаця да такога перакананьня прывёў Амэрыку сумны факт, што ейныя эўрапэйскія саюзьнікі не змаглі здабыцца на станоўчую пазыцыю ў дачыненьні да камунізму і выказалі непрабачальную блізарукасьць, аднак гэты зварот у амэрыканскім думаньні зьяўляецца вельмі пазытыўным. Ён абазначае, што Амэрыка хоча ў запраўды быць праваднікам вольнага сьвету, хоча дзеіць без сваіх уяўных і фікцыўных саюзьнікаў, паколькі саюзьнікі гэтыя ей не памагаюць і паралізуюць усе ейныя высілкі. Трэба спадзявацца, што калі гэты прынцып знойдзе практычнае прытарнаваньне ў амэрыканскай палітыцы, тады і іншыя дзяржавы Захаду ня будуць мець іншага выхаду ,як пайсьці за Амэрыкай.

(-іч)

БАНКАВАЕ КОНТО «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

Рэдакцыя і Выдавецтва «Бацькаўшчыны» адкрылі ў Мюнхэне сваё банкавае конто, на якое ў далейшым просім усіх нашых Прадстаўнікоў, Кальпартэраў, Арганізацыі і паасобных Грамадзян ува ўсіх краінах расьсяленьня Беларусаў пераказваць грошы за газэту, гэтак і за кніжкі Выдавецтва «Бацькаўшчыны», адрысуючы гэтак:

Bankkontonummer: 357-125 Bayerische Hypotheken- und Wechsel-Bank, München.

Яшчэ раз паўтараем нашую спросьбу, што на банкавых пераводах трэба заўсёды дакладна абазначаць, ці дадзеныя грошы перасылаюцца за газэту ці за кніжкі і якія. Калі-ж адначасна будуць перасылацца грошы і за кніжкі і за газэту, тады трэба дакладна абазначыць, колькі за кніжкі (і якія) і колькі за газэту.

Выдавецтва «Бацькаўшчыны»

Суд над бальшавіцкімі злачынствамі

12-га чэрвеня сёлета ў Мюнхэн прыбыла Камісія Амэрынканскага Кангрэсу (парляманту), заданьнем якой было ўстанавіць на падставе аўтарытэтных сьветкаў і дакумэнтаў, якімі спосабамі бальшавікі падпарадкавалі сабе рад народаў і якімі мэтадамі яны карыстаюцца, каб народы гэтыя ўтрымаць пад сваім пانаваньнем.

Камісія гэтая, пад старшынствам кангрэсмэна сп. Кэрстэна, складалася зь 9-цёх кангрэсмэнаў, прадстаўленых абедзьвюма фракцыямі (рэспубліканцаў і дэмакратаў) Амэрыканскага Кангрэсу і каля дзесятка асобаў тэхнічнай і дапамаговай сілы, у тым ліку аднаго выдатнага амэрыканскага адваката сп. Мэк Тайгэ і ведамага спэцыялістага ў нацыянальным пытаньні СССР сп. О'Конара.

28-га чэрвеня ў ваднэй з заляў амэрыканскага консуляту ў Мюнхэне камісія распачала сваю працу дапытваньнем пры адкрытых дзьвярах. Вялікая заля была перапоўненая публікай — дзесяткі прадстаўнікоў ад розных газэтаў і прэсавых агенцтваў прыбылі зь фільмаапаратамі. Ува ўсіх кутох і баках залі былі расстаўленыя фотаапараты й пражэктары.

Аўтарытэтнымі сьветкамі ў беларускай справе былі прызнаныя камісіяй: прэзыдэнт Рады БНР сп. інж. Мікола Абрамчык, як сьветка ў справе бальшавіцкай агрэсіі супраць БНР і бальшавіцкай палітыкі ў Беларусі наагул; 10 іншых Беларусаў мелі сьветчыць аб бальшавіцкай палітыцы ў розных дзялянках культурнага, гаспадарскага і палітычнага жыцьця Беларусаў. Адылі з прычыны вялікага наплыву сьветкаў з боку іншых народаў Камісія змушаная была скарачваць іхную колькасьць. Дзеля гэтага зь беларускага боку былі апытаныя 1-га ліпеня толькі прэз. Абрамчык, праф. Ліманоўскі і трэйці сьветка быў апытаны пры закрытых дзьвярах, які зь некаторых прычынаў не пажадаў абвяшчаць свайго прозьвішча.

Ніжэй падаём паказаньні прэз. Абрамчыка паводля запісаў карэспандэнта «Бацькаўшчыны».

Да стала Камісіі падходзіць прэз. Абрамчык із сваёй перакладальніцай на ангельскую мову сп-няй Г. Ганчарэнкай, складаюць перад старшынёй Камісіі прысягу, што будуць гаварыць праўду. Тады адвакат Мэк Тайгэ задае пытаньне:

Ці гэта адказвае праўдзе, што Вы называецеся Абрамчык? —

Адказ: — Так.

Пытаньне: — Імя Вашае Мікола? — Так.

— Вы радзіліся ў Сычавічах? — Так.

— Вы пражывалі ў Беларусі да 1924 году ў пяці кілямэтрах ад савецка-польскай граніцы на польскім баку? — Так.

— Вы скончылі ў Чэхаславаччыне палітэхніку, эканамічны факультэт і філязафічны факультэт унівэрсытэту? — Так.

— Раскажэце нам, калі ласка, аб падзеях у Беларусі ў 1917—1920 гадох, як арганізавалася Беларуская Народная Рэспубліка і што спрычынілася да яе ўпадку?

Прэз. Абрамчык адказвае:

— Гады 1917—1920 былі гадамі напружанага змаганьня беларускага народу за рэстаўрацыю свае сувэрэннае дзяржавы. Зь мінулага свайго дасьветчаньня Беларусы пераканаліся, што дабрабыт іхнага жыцьця ня можа быць ім забясьпечаны, пакуль яны самі ня будуць гаспадарамі свайго краю. Лютаўская рэвалюцыя 1917 году кінула лёзунгі: свабода, роўнасьць, братэрства, самавызначэньне народаў. У Беларусі, як, пэўне-ж, і ў іншых частках расейскае імпэрыі, народ адчуў сябе ўзапраўды вольным. У такой атмасфэры і беларускі народ пачаў дыскутаваць над пытаньнем, якую яму выбраць форму ўлады.

Па гарадох, мястэчках, сёлах бесьперапынна адбываліся мітынгі, арганізаваныя рознымі партыямі й неабмежаныя ў найменшай ступені свабодай слова. Агітацыя праводзілася як за справы сацыяльна-палітычнага парадку, гэтак і дзяржаўнага.

Беларускі Нацыянальны Камітэт у паразуменьні з усімі існуючымі ў Беларусі палітычнымі партыямі й арганізацыямі бярэ на сябе ініцыятыву скліканьня Ўсебеларускага Нацыянальнага Кангрэсу ў Менску, заданьнем якога было выявіць агульную волю беларускага народу і выбраць сабе найбольш адпаведную форму палітычнага й дзяржаўнага ладу.

Падрыхтоўка да выбараў дэпутатаў на Ўсебеларускі Нацыянальны Кангрэс, як і самыя выбары адбываліся пры неабмежаванай свабодзе для кажнае палітычнае партыі ўключна з камуністымі.

18 сьнежаня 1917 году ў Менскім Гарадзкім Тэатры распачаўся Першы Ўсебеларускі Кангрэс пры ўдзеле 1.872 дэпутатаў, якія прадстаўлялі ўсе правінцыі этнаграфічных беларускіх земляў і выяўлялі ўсе адценьні палітычных настрояў. Камуністыя, здабыўшыя толькі 42 мандаты з агульнага ліку 1872, зразумела, не маглі разьлічваць на правядзеньне якіх-небудзь сваіх пастановаў. Дык на помач ім прыйшлі расейскія камуністыя, якія ўжо пасьпелі замацавацца ў Расеі. Сталін, тагачасны камісар у справах «нацыянальных мяншыняў», у паразуменьні з Троцкім накіроўвае ў Менск дывізію сібірскіх стралкоў, узброеных танкамі, каб разагнаць Усебеларускі Кангрэс і апанаваць Менск.

Ці гэтая дывізія была зьнятая з фронту, ці высланая з Расеі, мне ня ведама. Фактам адылі ёсьць, што інтэрвэнцыя гэная была звонку і што войска гэнае складалася ня зь беларускага элемэнту. Збройнага нападу на Ўсебеларускі Кангрэс сібірская дывізія даканала 30 сьнежаня 1917 году пасьля таго, калі Кангрэсам была прынятая рэзалюцыя вялізарнай большыняй, бо толькі супраць 50 галасоў, аб ствараньні ў этнаграфічных межах Беларусі незалежнай беларускай дзяржавы.

Разагнаны бальшавікамі сілаю аружжа ўсенародны Беларускі Кангрэс на другі дзень зьбіраецца нанава ў памяшчэньні чыгуначнага дэпо, у ліку каля 1700 дэпутатаў, і, пад аховаю чыгуначных служачых і работнікаў, прадаўжае сваю працу. 31 сьнежаня быў ўканстытуаваны заканадаўчы ворган у ліку 71 дэпутата, выбраны спасярод прысутных на Кангрэсе, які потым атрымаў назоў Рады Реларускай Народнай Рэспублікі. Прэзыдыюму Рады БНР Кангрэс перадаў свае **неабмежаваныя паўнамоцтвы аж да наступных вольных выбараў у Беларусі.**

Рада БНР падрыхтоўвае збройныя сілы і 19-га лютага выганяе расейска-бальшавіцкія войскі зь Менску на ўсход аж да Бярэзіны. На ачышчанай ад бальшавікоў тэрыторыі ўстанаўліваецца ўлада БНР. 21 лютага быў сфармаваны першы ўрад БНР.

Да супрацоўніцтва з урадам былі пакліканыя прадстаўнікі ад нацыянальных мяншыняў Беларусі — Жыды, Расейцы, Палякі й Летувісы, якія атрымалі міністэрскія партфэлі, кажны ў справах свае нацыянальнасьці. 25 лютага Немцы, рушыўшыся з фронту, занялі тагачасную сталіцу Беларускай Народнай Рэспублікі — Менск. Яны раззброілі беларускія вайсковыя фармацыі, але на іншыя прэрагатывы ўраду і Рады БНР не пасягалі.

Падчас наступных 10 месяцаў Рада БНР выдала тры ўстаноўчыя граматы асноўных законў Беларускай Народнай Рэспублікі. Урад навязаў дыпляматычныя дачыненьні з радам сувэрэнных дзяржаваў. Вільгэльмаўская Нямеччына ўрад БНР вызнавала дэ факто. З эвакуацыяй Немцаў у сьнежані 1918 году тэрыторыя Беларусі становіцца арэнай змаганьня збройных сілаў трох народаў: Беларусаў з бальшавіцка-расейскай арміяй і Палякаў з бальшавікамі. Змаганьне гэтае цягнецца аж да самага канца 1920 году. За гэты час урад БНР быў змушаны некалькі разоў эвакуавацца ў саюзную з БНР Летуву ды вяртацца ўзноў на Беларусь. Гэта быў пэрыяд зьменных уладаў на Беларусі ў залежнасьці ад вайсковых удачаў праціўнікаў.

Урад БНР на працягу гэтых трох ваенных гадоў уладаў дзьвюма-трэйцімі тэрыторыі Беларусі на працягу прыблізна 11 месяцаў і меншымі часткамі, часамі толькі паветамі, рэшту часу. Наагул пэрыяд 1917—1920 гадоў, як пэрыяд змаганьня беларускага народу за рэстаўрацыю свае незалежнае дзяржавы, можна зрэзюмаваць наступна:

1. Беларуская Народная Рэспубліка паўстала з волі беларускага народу і фактычна ім абаранялася.

2. Першы Ўсебеларускі Кангрэс быў скліканы ў вабставінах поўнай свабоды і быў выяўленьнем запраўднай волі беларускага народу.

3. Прычынай упадку БНР была збройная інтэрвэнцыя звонку, адпору якой беларускі народ ня быў у стане даць з прычыны непамернай перавагі фізычнай сілы праціўніка і адсутнасьці хоцьбы найменшай дапамогі з боку заходня-дэмакратычнага сьвету.

Запытаньне кангрэсмэна Файна:

— Скажыце, калі ласка, у якім дакладна часе ўрад БНР страціў цалком уладу на тэрыторыі Беларусі?

Адказ:

— Трэба лічыць пачатак лютага 1921 году, калі пасьля падпісаньня мірнага дагавору бальшавікоў з Польшчай у Рызе, бальшавіком, звольніўшым сваю армію з польскага фронту, удалося канчальна разьбіць войскі БНР Слуцкае акругі, якія налічвалі каля 10.000 жаўнераў, а таксама зьліквідаваць драбнейшыя паўстанцкія фармацыі на поўначы Беларусі.

Пытаньне кангрэсмэна Файна: — Ці ўрад БНР зьвяртаўся за помаччу да заходня-эўрапэйскіх дзяржаваў, у тым ліку і да ЗША?

Адказ: — Так. Урад БНР ад дня фармальнага разрыву дзяржаўнай сувязі з расейскай імпэрыяй (25 сакавіка 1918 г.) зьвяртаўся да сувэрэнных народаў цэлага сьвету з просьбай прызнаць БНР і ўстанавіць з урадам БНР дыпляматычныя дачыненьні.

Пытаньне: — Якія былі вынікі?

Адказ: — Тры балтыцкія дзяржавы, Украіна, Фінляндыя прызналі БНР дэ юрэ адразу, Турэччына, Чэхаславаччына, Аўстрыя, пазьней рэспубліканская Нямеччына пачалі вызнаваць БНР дэ юрэ адна за аднэй. Да канца 1920 году урад БНР вызнавалі дэ юрэ 12 сувэрэнных дзяржаваў. Дэ факто з урадам БНР мела дачыненьні большыня эўрапэйскіх дзяржаваў. З Францыяй і Швайцарыяй урад БНР меў падпісаныя гандлёвыя дагаворы.

Прэз. Абрамчык паказвае тоўстую папку сшытых папераў міністэрства замежных справаў БНР з 1918—1920 гадоў, зазначаючы, што ў гэтых актах ёсьць лісты і ноты амаль ад усіх урадаў ці дыпляматычных місіяў заходня-эўрапэйскіх дзяржаваў да ўраду БНР, зь якіх вынікае, што заходня-эўрапэйскія дзяржавы мелі жывы кантакт з урадам БНР. Напасьледак ён сьцьвярджае:

— Але матарыяльнай помачы ўраду БНР у вайне за незалежнасьць Беларусі не аказала **аніводная** дзяржава.

Пытаньне кангрэсмэна Файна: — Ці ўрад БНР зьвяртаўся за такой помаччу да ўраду ЗША?

Адказ: — Так. У гэтых вось дакумэнтах (паказваючы на папку) ёсьць каля 15 лістоў ад дыпляматычнай місіі ЗША на Прыбалтыку.

Далей прэз. Абрамчык раскрывае папку і просіць сваю сакратарку зачытаць адзін ліст шэфа Дыпляматычнай Місіі ЗША ў Рэвэлі шэфу Беларускай Дыпляматычнай Місіі ў Рызе з адмоўным адказам на ягоную просьбу аб помачы беларускім ахвіцэрам і жаўнерам.

Пытаньне: — Ці былі якія адказы непасрэдна ад ураду ЗША?

Адказ: — У 1920 годзе на мэмарыял ураду БНР быў адказ ад прэзыдэнта Вільсона, у якім ён выказваў сымпатыі ўраду БНР і абнадзеіваў яго ў помачы. Помач гэтая ня прыйшла, было за позна.

Пытаньне: — Ці ў Вас ёсьць гэты дакумэнт?

Адказ: — Не. Гэны дакумэнт, здаецца, быў у ваддзеле Беларускага Архіву пры чэхаславацкім міністэрстве замежных справаў, які ў 1946 годзе трапіў у рукі бальшавікоў. У 1951 годзе, нешта ў лістападзе месяцы, бальшавікі зацытавалі гэны дакумэнт у менскай газэце «Зьвязда».

Пытаньне: — Дзеля чаго яны гэта зрабілі?

Адказ: — Я маю ўражаньне, што сярод беларускага насельніцтва, асабліва сярод беларускіх партызанаў пачалі пашырацца слухі аб магчымай падтрымцы Амэрыканцамі цяперашняга ўраду БНР. У «Звязьдзе» таму быў зьмешчаны на цэлую балону артыкул, мэтай якога было паказаць, што, моў, намеры Амэрыканцаў дапамагчы ўраду БНР ня новыя, але што з гэтага нічога ня выйдзе, бо калі тады яшчэ пралетарыят пад кіраўніцтвам Леніна й Сталіна расправіўся з «бандамі» БНР, тым больш лягчэй цяпер зь імі расправіцца. Такі прыблізна сэнс быў гэнага артыкулу.

Пытаньне: — Ня маеце яго пры сабе?

Адказ: — Не, але я магу яго Камісіі пераслаць.

Пытаньне: — Што дзеілася, як бальшавікі апанавалі тэрыторыю Беларусі?

Адказ: — Пасьля Рыскага міру бальшавікі прыступілі да арганізацыі БССР, якую яны абвесьцілі яшчэ падчас вайны — 1 сьнежаня 1919 году ў Смаленску. Але цяпер «рэалізаваная» гэтая БССР з аднэй пятнаццатай часьці тэрыторыі Беларусі выглядала залішне карыкатуральна. Партызанцкі рух у Беларусі ня спыняўся. У 1924 годзе бальшавікі пашыраюць больш чым у тры разы тэрыторыю БССР і даюць Беларусам большыя нацыянальна-культурныя і палітычныя канцэпцыі. Трэба прызнаць, што ад гэтага часу аж да 1929-30 гадоў БССР запраўды напаміналa сабой нешта зусім блізкае да беларускай дзяржавы. Былі навет сфармаваныя дзьве дывізіі беларускае арміі.

Пытаньне: — А што сталася пасьля гэных гадоў?

(Заканчэньне на 4-ай балоне)

На пазыцыях рэальнай палітыкі

(Заканчэньне зь 1-ай балоны)

колькі высоўваюцца прэтэнсіі на заходня-беларускія землі.

Ад выжэй прадстаўленай канцэпцыі мала адбягае і палітыка ў дачыненьні да Беларусі польскіх эндэкаў із «Строньніцтва Народовага». Будучы ў сваей сутнасьці палітыкай такой-жа поўнай ігнаранцыі й нэгацыі беларускага пытаньня, яна розьніцца ад першай хіба толькі тым, што, пры эвэнтуальным падзеле Беларусі і Ўкраіны між Польшчай і Расеяй, дамагаецца для Палякаў большай часьці ўсходніх тэрыторыяў, чымся ў граніцах 1939 году, ды абнадзейвае сябе за прыкладам Рамана Дмоўскага тым, што гэты падзел Беларусі і Ўкраіны створыць асновы для прыязнага сужыцьця Польшчы з Расеяй.

За часоў незалежнае Польшчы сярод польскага грамадзянства ня было бадай што ніводнага спрэцызаванага палітычнага кірунку, які-б ішоў трохі дадалей за нэгацыю беларускага пытаньня і высоўваў нейкую пазытыўную і канструктыўную праграму ў беларускіх справах. Навет польскія камуністыя былі згодныя із санацыяй, з эндэцыяй і з усякімі іншымі палітычнымі плынямі тагачаснай Польшчы ў іхнай нэгацыі беларускага нацыянальнага пытаньня.

Затое цяпер, пасьля апошняй вайны, у некаторых колах польскае эміграцыі зазначаюцца выразныя зьмены на лепшае. Зазначаюцца тэндэнцыі пакончыць з дасюлешняй нярэальнай палітыкай у дачыненьні да Беларусаў і перайсьці на пазыцыі палітыкі рэальнай. Такія тэндэнцыі выступаюць у Палякаў, згуртаваных вакол лёнданскага часапісу «Ідзэмы», «Дзеньніка Чыкаговскага», а асабліва сярод групы Мікалайчыка і ягонага «Польскага Строньніцтва Людовага». Гэтая апошняя група, якая сярод польскае палітычнае эміграцыі, а перадусім у вачох адказных палітычных дзейнікаў Захаду мае не малую ўдзельную вагу, вызнае, як ведама, лінію Кэрзона і выказваецца за незалежнасьць Беларусі ў ейных этнаграфічных межах. Аб палітычнай плятформе гэтае групы можа дастаткова сьветчыць артыкул «Між мэгаломаніяй і рэчаіснасьцю», зьмешчаны ў № 22 за сакавік 1954 г. часапісу «Наш Знак», што выдаецца сябрамі і прыхільнікамі гэтае групы ў Швэцыі. Аўтар артыкулу, ён-жа і сябра Рэдакцыйнай Калегіі, В. Собчык палемізуе з «Адкрытым лістом да сяброў і сымпатыкаў Строньніцтва Народовага» Андрэя Гертыха, ведамага эндэцкага дзеяча й публіцыстага. Ніжэй прыводзім даўжэйшы адрывак з гэтага артыкулу, які датычыць беларускага пытаньня.

«Нельга згадзіцца з пастулятамі сп. Гертыха ў справе ўпарадкаваньня Сярэдня-Ўсходняй Эўропы, а Расеі ў васаблівасьці. Аўтар, засланяючыся дэмагагічным аргумэнтам, што стаіць непахісна на становішчы «праводжаньня ўзапраўды незалежнай польскай палітыкі», прапагуе адбудаваньне «Польшчы Дмоўскага» — зь Дзьвінскам па Бярэзіну — значыцца зь Менскам, Магілёвам, Мозырам і — з Каменцам Падольскім, і гэта пры падтрыцы вялікай Расеі, а коштам народу ўкраінскага й беларускага. Думку разьбіцьця Расеі шляхам пакліканьня да жыцьця незалежных, нацыянальных дзаржаваў, уважае за шкодную й антыпольскую і інсьпіраваную коламі вялікага капіталу?! Ня ведама чаму сп. Гертых уважае, што паўстаньне нацыянальных дзяржаваў на прасторы СССР будзе «нямецкім уладжаньнем» гэтага прастору (!), а «вугольным каменем» гэтай камбінацыі нямецкай «будзе вольная Ўкраіна»?

Перадусім, «незалежная палітыка» сп. Гертыха (хаця-бы навет клала ў свае падваліны прыказаньні Дмоўскага) ёсьць палітыкай згубы, мэгаляманіі, пазбаўленай звычайнага рэалізму, палітыкай рэакцыйнай, вядучай няўхільна да — як хоча аўтар — «Губэрнатарства». Стаўляньне контра кажнаму і ўсім — каб упакаваць да «Польшчы Дмоўскага» амаль столькі іншых нацыянальнасьцяў, што самых Палякаў — ня толькі пазбавіць нас у сьвеце прыяцеляў, але ськівуе супраць нас тыя сілы, якія будуць дзяліць «бяз згоды сп. Гертыха» карту Эўропы. Заданьнем польскай палітыкі зьяўляецца здабыць гэтыя сілы, **абрабляць іх ня ў духу падтрыманьня «імпэрыялістычных жаданьняў» на Ўсходзе, але да канчатковага прызнаньня нам граніцы Одра-Ніса.** Чужыя народы заўсёды і ўсюды закідаюць нам «імпэрыялізм» і маюць да некаторай меры рацыю, бо хаця-б бралі толькі для прыкладу лёзунгі «незалежнай палітыкі» сп. Гертыха — цьверджаньні іхныя ня будуць галаслоўнымі.

Далей: чаму вольная Ўкраіна ці Беларусь мае быць нямецкім сатэлітам? Якія будуць гэтыя дзяржавы — у вялікай, а можа ў выключнай меры будзе залежыць **ад нас самых, ад Палякаў!** Кампраміс і зычлівасьць з боку Польшчы могуць народы гэтыя схіліць да нас і стварыць зь іх саюзьнікаў супраць вялікай Расеі і Нямеччыны, якія — як паказала гісторыя — аднолькава гэтыя тры славянскія народы ўціскалі й нішчылі... Аслабіўшы такім спосабам Расею, яшчэ яна ў ніякім выпадку ня будзе зьнішчаная (сп. Гертых лішне перасольвае, страшучы сьвет дробнымі дзяржавамі на Сібіры і кітайскім смокам), надалей астанецца яна магутнай дзяржавай, якая будзе класьці грэблю перад залівам жоўтай расы. Напасьледак, як прызнае сам аўтар, справа кітайская ёсьць справай усей Эўропы, а навет сьвету.

Спадар Гертых, стала паклікаючыся на Дмоўскага, зусім не заўважае зьменаў, якія даканаліся на Ўсходзе. Перадусім: **поўнае нацыянальнае ўсьведамленьне, гон да незалежнага быту** і г. д. з гары асуджае канцэпцыі зь перад першай сусьветнай вайны на няўсьпех. Сьвет пайшоў далей, а Дмоўскі ня быў сьветкам пераменаў апошніх некалькінаццаці год.

Маем у лягеры санацыі падобных мэгаляманаў ці проста непаважных фантастых (напрыклад «Кадрувка» палк. Чарнецкага), якія ня толькі перасоўваюць граніцы будучай Польшчы на Днепр, але зьбіраюцца ўпарадкаваць «уладу» ў самой Маскве! Нікому гэтак не залежыць на гэтым, як якраз Немцам, каб натугі і ўвагу польскага народу ськіваваць на Ўсход. І такія германафілы, як сп. Цат-Мацкевіч, аддаюць ім тут не малую прыслугу. Вось што піша нямецкі часапіс «Ді Стіммэ» з 14. 2. г. г. ў артыкуле «Мутігэр Форштос» у вадказ Палякам, якія жадаюць утрыманьня Рыскай граніцы і потсдамскай: «Гэты водзыў ёсьць вельмі патрэбны, які толькі паказвае, што кіраўнікі польскай эміграцыі нічога не навучыліся, а іхная тэза жаданьня ад Расеі ўстанаўленьня старых граніцаў пры адначасным адмаўляньні (таго самага) Немцам, ня можа быць утрыманая».

Хто падлягае інсынуацыям утрыманьня вялікай і непадзельнай Расеі — той **спрычыняецца** да ўтварэньня «нямецкай сыстэмы» ў усходняй Эўропе, ёсьць іхным хаўрусьнікам. Будучыня Польшчы ляжыць не над Бярэзінай ці Днепрам — але над Одрай і Нісай, не на землях Ягелёнаў — але на землях Пястаў, ня ў форме зьлепу розных нацыянальнасьцяў — але ў форме зьлітнай каталіцкай, нацыянальнай дзяржавы. Хто гэтага не разумее, таму недахоп прымітыўных паняцьцяў з гэапалітыкі, эканоміі, а таксама сумленнасьці перад народамі, якія цягнуць тое самае ярмо, што і народ польскі. На шчасьце гэных мэгаляманаў ня ёсьць вельмі шмат, а да голасу прыходзяць іншыя, людзі адважна думаючыя і рэальныя палітыкі (напр. публіцыстыя зь «Дзеньніка Чыкаговскага» і зь лёнданскага часапісу «Ідзэмы»).

Бліжэйшая ёсьць нам Фэдэрацыя Сярэдня-Ўсходняй Эўропы, чымся «вялікая, недзялімая матушка Расія»; глеба для пасеву гэтае ідэі што раз паляпшаецца і ня змогуць яе апустошыць ніякія «незалежныя брашуры» ані зьнішчыць ніякія фантастычныя «кадраўкі палкоўнікаў».

Каб пасьпяхова абараніцца перад Немцамі, патрабуем так падтрыманьня Чэхаславаччыны і наддунайскіх дзяржаваў, як і Украіны; затое перасоўваючыся на ўсход па тых «50 тысяч» Палякаў, як абвяшчае за Дмоўскім сп. Гертых, забіраючы Чэхам Сьпіш і Араву — уводзім у сярэднюю Эўропу элемэнт ненавісьці, закалоту і неспакою, даём Немцам аргумэнты да змаганьня з намі, як зь недэмакратамі, і адкрываем ім дарогу на Сілезію й Памор'е. Вось гэтак выглядае праўдзівы бок «незалежнай палітыкі» сп. Гертыха».

Пазытыўная пазыцыя групы Мікалайчыка да пытаньня незалежнасьці Беларусі ў ейных этнаграфічных межах зьяўляецца для нас важнай і мерадайнай. Не падлягае сумліву, што гэтая група ў значнай, а можа і ў вялікай меры адлюстроўвае палітычныя настроі насельніцтва сучаснае Польшчы, што польскі народ на бацькаўшчыне ў сілу заіснаваўшай сытуацыі выразна эвалюцыянуе ў кірунку палітычннай канцэпцыі, на якой стаіць гэтая група. З другога боку, палітыка, рэпрэзэнтаваная групай Мікалайчыка, у сяньняшняй і будучай сытуацыі, у якой апынулася і Польшча і Беларусь, зьяўляецца адзінай рэальнай палітыкай, якую для собскага нацыянальнага інтарэсу могуць весьці два гэтыя суседныя народы. Калі палітыка ў дачыненьні да Беларусаў усіх іншых польскіх групаў аказалася нярэальнай і для Польшчы шкоднай у пэрыядзе між абедзьвюма сусьветнымі войнамі, дык яшчэ больш нярэальнай і яшчэ больш шкоднай ёсьць яна сяньня, а тым больш будзе такой у будучыні. Палітычная дасьпеласьць беларускага народу сяньня большая, ідэя дзяржаўнай незалежнасьці глыбей пранікла ў масы, а факт задзіночаньня беларускіх земляў хоць і ў фікцыйнай беларускай дзяржаве — БССР і хоць бязь беларускай Беласточчыны, як ніяк зьяўляецца фактам дакананым, які пры палітычна-дзяржаўнай перабудове падсавецкага Ўсходу ня можа быць ня ўзяты пад увагу.

Таму нярэальныя й анахранічныя маячаньні розных адценьняў лёнданскіх Палякаў аб польскіх усходніх граніцах з 1939 году, аб будучым падзеле Беларусі між Расеяй і Польшчай, ані іхная ігнаранцыя й нэгацыя беларускага нацыянальнага пытаньня не павінны нас лішне палохаць. Сярод самых Палякаў сяньня нараджаецца новая канцэпцыя польскай усходняй палітыкі, абапёртая на вымогах і законах рэальнай палітыкі. І ўсе тыя польскія групы, якія адмовяцца зрэвідаваць сваю дасюлешнюю палітыку і стаць на гэтую канцэпцыю, акажуцца ў сілу канечнасьці палітычнымі донкішотамі, г. зн. людзьмі няшкоднымі і ня небясьпечнымі.

Язэп Каранеўскі

МЭМАРЫЯЛ

аб бальшавіцкім гэносыдызьме над беларускім народам

ЗЛОЖАНЫ КАМІСІІ АМЭРЫКАНСКАГА КАНГРЭСУ КЭРСТЭНА

Беларускі народ, які налічвае 18 мільёнаў насельніцтва ў сваіх этнаграфічных межах на тэрыторыі ў 380.000 кв. кілямэтраў, у сваей мінуўшчыні каля тысячы год карыстаўся самастойным дзяржаўным жыцьцём. Спачатку каля чатырох з палавінаю стагодзьдзяў (з 8 стагодзьдзя нашае эры да пачатку XIII ст.) на сучаснай тэрыторыі Беларусі існавала некалькі самастойных удзельных княстваў, буйнейшымі зь якіх зьяўляліся княствы Полацкае, Смаленскае і Турава-Пінскае.

У пачатку XIII ст. гэтыя ўдзельныя княствы ў сілу загражаючай ім небясьпекі з боку турэцка-татарскага находу задзіночваюцца ў вадну дзяржаву пад назвай Вялікага Літоўскага Княства. Гэтае Вялікае Літоўскае Княства, у склад якога трохі пазьней увайшлі ўсе сучасныя беларускія этнаграфічныя землі і сучасныя этнічныя землі летувіскія, праіснавала спачатку абсалютна, як сувэрэнная дзяржава, 330 гадоў — а потым 224 гады (з 1569 да 1873 г.) як фэдэрацыйная дзяржава з Польшчай.

Вялікаму Літоўскаму Княству прышлося перажыць шмат крытычных мамэнтаў ад прагрэсыўна ўзрастаючай агрэсіі з боку Расеі. Расея, вызваліўшыся (у 1494 г.) ад турска-татарскае няволі, пачынае сэрыю войнаў зь Вялікім Літоўскім Княствам з мэтаю падпарадкаваньня яго свайму панаваньню. На працягу двух стагодзьдзяў Беларусы знаходзіліся амаль у бесьперапынным стане вайны з Расеяй. Да 1772 году з прычыны агульнай складанасьці ўсіх войнаў з Расеяй Беларусам прыходзілася біцца на фроньце ў вабароне сваей тэрыторыі каля 150 год. Адна з найбольш доўгіх войнаў з Расеяй (ад 1561 да 1582 г.) асабліва аслабіла Вялікае Літоўскае Княства. Саюзная Вялікаму Літоўскаму Княству Польшча аказвала дапамогу скарэй маральную, чымся матарыяльную. Усе войны з Расеяй дзеля гэтага прышлося весьці галоўным чынам беларускаму народу, **як** народу, які тварыў аснаўное ядро Вялікага Княства.

У выніку нясумерна няроўных фізычных сілаў беларускага народу ў параўнаньні з Расеяй Вялікае Літоўскае Княства ў 1772 г. падлягае ампутацыі амаль палавіны тэрыторыі Беларусі на карысьць Расеі, а ў 1793 г. Расея падпарадкоўвае сабе амаль усе асталыя беларускія землі. Прылучэньне Вялікага Літоўскага Княства да расейскай імпэрыі пацягнула за сабой безадкладную ліквідацыю ўсіх дзяржаўных прэрагатываў Вялікага Княства і перамену яго ў звычайную правінцыю расейскай імпэрыі. Безадкладна пасьля гэтага наступілі рэпрэсіі у найбольш суровых формах усіх праяваў культурна-нацыянальнага жыцьця беларускага народу.

Беларускі народ на працягу чатырох стагодзьдзяў існаваньня сваіх удзельных княстваў і асабліва ў пэрыяд існаваньня Вялікага Княства Літоўскага на працягу 554 год, ня гледзячы на так частыя і працяжныя войны з Расеяй, пасьпеў стварыць сваю высокую на той час культуру й цывілізацыю. З гэтага пэрыяду дзяржаўна незалежнага жыцьця беларускага народу захаваліся да гэтага часу багатыя архівы-дакумэнты, якія сьветчаць, што Вялікае Княства Літоўскае зьяўлялася ня толькі тыпічна заходняй эўрапэйскай дзяржавай ,але й што яно зьяўлялася так-жа аднэй із перадавых дзяржаваў цэнтральнай Эўропы ў сэньсе культуры, цывілізацыі і дзяржаўна-дэмакратычнага ладу. Беларуская мова была ня толькі дзяржаўнай мовай у Вялікім Княстве Літоўскім, але ёю карысталіся й іншыя суседнія народы ў дыпляматычных дачыненьнях зь Вялікім Княствам. Беларусы былі трэйцім народам у Эўропе (пасьля Немцаў і Чэхаў), якія ўвялі ў сябе друкарства (у 1517 г), выперадзіўшы ў гэтым дачыненьні ўсіх сваіх суседзяў на дзесяткі гадоў, а Расею на 80 год. Культурныя ўплывы на Беларусь ішлі выключна з Захаду, так як на ўсходніх яго граніцах спачатку турська-мангольская акупацыя Расеі, а пасьля бесьперапынныя войны Беларусаў з Расеяй стварылі былі на працягу поўтысячы год свайго роду **зялезную заслону.**

Пасьля прылучэньня Беларусі да расейскай імпэрыі Беларусамі былі праведзеныя дзьве спробы аднаўленьня сваей сувэрэннай дзяржавы.

1. У 1811—1812 г., у час паходу на Маскву Напалеона, была створаная незалежная беларуская дзяржава пры падтрыманьні Напалеона, але з адступленьнем Французаў і паваротам Расейцаў Беларусь узноў была замененая ў правінцыю Расеі.

2. 10 красавіка 1863 году ў Беларусі ўспыхнула буйнага разьмеру паўстаньне пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага і пад лёзунгам устанаўленьня незалежнай і сувэрэннай беларускай дзяржавы. Паўстаньне гэтае было ўзгодненае з паўстаньнем у Польшчы. У ваддзелах Кастуся Каліноўскага, згодна расейскіх паліцыйных дакладаў, налічвалася звыш 70.000 узброеных паўстанцаў на ўсей тэрыторыі Беларусі.

За год часу паўстаньне гэтае было здушанае, а правадыр гэтага паўстаньня Кастусь Каліноўскі 10 сакавіка 1864 году быў павешаны ў Вільні. Пасьля здушэньня паўстаньня расейскія ўлады завялі на Беларусі найбольш жахлівы тэрор, зьвязаны з многімі пакараньнямі сьмерцю і перасяленьнямі Беларусаў у Сібір.

У 1876 году забараняецца ўжываньне беларускае мовы ня толькі ў друку, адміністрацыі, школьніцтве, але таксама і ў царкоўна-рэлігійным ужываньні. Забарона ў друку беларускае мовы была адмененая расейска-царскім урадам толькі ў 1905 годзе ,але ў адміністрацыі, школьніцтве беларуская мова забаранялася аж да рэвалюцыі 1917 году.

Рэвалюцыя ў Расеі ў 1917 годзе застала Беларусаў у выключна няспрыяльных умовах. Нямецка-расейскі фронт з 1915 году да рэвалюцыі ўстабілізаваўся ў заходняй часьці Беларусі. Наводненая Беларусь многамільёнымі расейскімі войскамі, як прыфранотовы пояс, была спараліжаваная ўва ўсіх галінах культурнага й грамадзкага жыцьця. Ня гледзячы на ўсё гэта, беларускі народ пасьля паваленьня царскага трону і абвешчаньня прынцыпаў самавызначэньня народаў безадкладна прыступае да прыгатаваўчай работы дзеля стварэньня сваей незалежнай дзяржавы. Спантанічна паяўляюцца газэты ў беларускай мове, арганізуюцца розныя камітэты грамадзкага, культурнага і палітычнага характару. Менскі Нацыянальны Камітэт становіцца цэнтрам, які задзіночвае ўсе правінцыянальныя камітэты й арганізацыі, у тым ліку і беларускія арганізацыі вайсковыя, што ўзьніклі ў розных часьцях расейскае арміі.

ПЕРШЫ ЎСЕНАЦЫЯНАЛЬНЫ БЕЛАРУСКІ КАНГРЭС

18 сьнежаня 1917 году ў Менску распачаўся Першы Ўсебеларускі Кангрэс, на які прыбыло выбраных дэмакратычным шляхам 1.872 дэпутатаў, што прадстўлялі ўсе правінцыі беларускіх этнічных земляў і ўсе палітычныя й партыйныя плыні Беларусі. Зь ліку 1.872 дэпутатаў было толькі 42 дэпутатаў камуністых-бальшавікоў на чале з матросам Крывашэінам. Склад беларускага нацыянальнага кангрэсу, які даў камуністым менш чымся палавіну працэнта галасоў, моцна занепакоіў бальшавікоў, якія ўжо былі захапілі ўладу ў Петраградзе, Маскве і ў правінцыях Расеі. Таму яны й накіроўваюць на Менск давераныя ім войскі.

30 сьнежаня 1917 г., г. зн. на 12-ты дзень працы Кангрэсу, 1882 галасамі супраць 50 прыймаецца рэзалюцыя аб стварэньні на беларускіх землях незалежнай беларускай рэспублікі. У гэты мамэнт, пасьля прыняцьця рэзалюцыі, раптам нападае на Кангрэс бальшавіцкая дывізія г. зв. сібірскіх стралкоў. Яны ўрываюцца ў памяшчэньне Кангрэсу (Менскі гарадзкі тэатр), у выніку чаго Кангрэс быў разагнаны сілаю, а некалькі сяброў прэзыдыюму Кангрэсу было арыштавана.

На другі дзень, 31 сьнежаня, дэпутаты Кангрэсу, за выключэньнем камуністых і некалькі арыштаваных, зьбіраюцца ўзноў (у ліку каля 1.700 дэпутатаў) для прадаўжэньня дзейнасьці Кангрэсу, гэтым разам у менскім чыгуначным дэпо. Праца Кангрэсу прадаўжаецца пад ахаронай чыгуначных служачых і работнікаў, якія загразілі бальшавіком генэральнай забастоўкай у выпадку паўторнага нападу на Кангрэс. Таго-ж дня, 31 сьнежання, Кангрэс выбірае із свайго складу 71 дэпутатаў і перадае ім аднагалосна **неабмажаваныя паўнамоцтвы Кангрэсу да часу скліканьня вольных выбараў у Беларусі.**

Выбраныя 71 дэпутатаў творацьсабой законадаўчы ворган, які пазьней атрымаў назоў Рады Беларускай Народнай Рэспублікі. Старшыня Рады атрымлівае прэрэгатывы прэзыдэнта рэспублікі. Пасьля афармленьня выбараў заканадаўчага воргану дэпутаты Кангрэсу разьяжджаюцца дамоў, прыступаючы да арганізацыі мясцовых адміністрацыйных ворганаў. 71 сяброў Рады, у сілу заіснаваўшых абставінаў (нападу на Кангрэс бальшавікоў), пастанавілі праводзіць сваю дзейнасьць падпольна, зьбіраючыся на свае паседжаньні ў ваколіцах гораду Менску. Адначасна было даручана палкоўніку Езавітаву і штабскапітану В. Захарку (абодвы сябры Рады) падгатаваць збройныя сілы для ачысткі гораду Менску ад бальшавікоў.

19. лютага 1918 г. ў Менску ўспыхвае паўстаньне, кіраванае В. Захаркам і К. Езавітавам. Бальшавікі ў паніцы адступаюць за Менск больш чымся на 90 клм. Над Менскам павявае беларускі нацыянальны сьцяг.

21 лютага 1918 г. Рада выдае 1-ую законадаўчую грамату і выдзяляе із свайго складу першы ўрад рэспублікі пад назовам Народнага Сакратарыяту. Урад прыступае да арганізацыі мясцовых ворганаў і фармаваньня вайсковых частак. Але вызваленая ад бальшавікоў тэрыторыя Беларусі за тыдзень была акупаваная Немцамі. Нямецкія акупацыйныя ўлады раззбройваюць беларускія вайсковыя фармацыі, але да Рады і ўраду аднесьліся талеранцыйна. З далейшых перагавораў беларускага ўраду з урадам Вільгэльма II выясьнілася, што Немцы гатовыя былі-б вызнаць беларускі ўрад дэ юрэ, калі-б Беларусы згадзіліся рэарганізаваць рэспубліку ў манархію на чале з каралём, на якога Немцы прапанавалі прускага прынца.

Рада такіх умоваў прыняць не магла, дзеля чаго ў беларускага ўраду ўстанавіліся зь Немцамі такія дачыненьні: Немцы, ня вызнаючы беларускага ўраду дэ юрэ, лічыліся зь яго існаваньнем дэ факто, не дазваляючы толькі на занятай Немцамі тэрыторыі беларускіх вайсковых фармацыяў.

9 сакавіка 1918 году Рада выдае другую законадаўчую грамату, у якой абвяшчаюцца правы грамадзян Беларускай Народнай Рэспублікі і заклікаецца насельніцтва Беларусі да актыўнага ўдзелу ў справе будаваньня беларускае дзяржавы.

25 сакавіка 1918 году Рада ў трэйцяй законодаўчай грамаце абвяшчае фармальна аб анулявальні ўсіх міжнародных дагавораў, падпісаных расейскім урадам, якія датычылі тэрыторыі Беларусі й беларускага народу. Адначасна ў тэй-жа грамаце абвяшчаецца аб канчальным разрыве ўсякіх дзяржаўных сувязаў Беларусі з расейскай імпэрыяй. Урад Беларускай Народнай Рэспублікі паступова пачынаюць вызнаваць законным урадам многія сувэрэнныя дзяржавы. Дванаццаць эўрапэйскіх дзяржаваў да пачатку 1920 году вызналі ўрад БНР дэ юрэ, іншыя ўступаюць у дзейныя сувязі зь беларускім урадам, вызнаючы яго дэ факто.

Пачынаючы із сьнежаня 1918 году Немцы пачынаюць эвакуавацца зь Беларусі, у сьлед за якімі ўзноў навадняюць Беларусь бальшавіцкія дывізіі, што пасоўваліся на захад. Урад БНР, пазбаўлены Немцамі збройных сілаў, пасьпешна змог сфармаваць толькі некалькі дробных фармацыяў, затрымаць якім наступ бальшавікоў, зразумела, было немагчыма. Беларускі ўрад быў змушаны эвакуавацца ў саюзную Летуву, зь якой у Беларусаў быў падпісаны 15 лістапада 1918 г. дагавор аб узаемнай помачы. Бальшавікі, пераканаўшыся ў сільнай волі беларускага народу і ягоных жаданьнях мець сваю незалежную дзяржаву, абвяшчаюць у Смаленску 1 студзеня 1919 году таксама «незалежную» Беларусь у форме БССР (Беларускай Савецкай Сацыялістычна Рэспублікі), таксама як і Беларуская Народная Рэспубліка, у этнаграфічных межах.

(Заканчэньне на 4-ай балоне)

„Партызаны у Беларусі гатовыя й чакаюць“

(Заканчэньне з 1-ай балоны)

цыямі, ён тут падаў канкрэтную аўтарытэтную, ледзь ня зь першай рукі, ацэну патэнцыялу партызанскага руху ў Беларусі. Ён, між іншым, гаворыць:

«Абставіны для рэвалюцыі сяньня ня горшыя, як яны былі для Леніна, калі ён сядзеў у Швайцарыі ў 1917 годзе. Шмат ёсьць унутры (СССР) такіх, якія гатовыя да паўстаньня. Некаторыя зь іх на высокіх вайсковых становішчах. Партызаны ў Прыбалтыцы і Беларусі гатовыя й чакаюць. Але вы мусіце падтрымліваць гэты рух звонку» — радзіць ён напасьледак людзям Захаду.

Гэты-ж саму Барлуцкі складаў 1 ліпеня сёлета перад Камісіяй Амэрыканскага Кангрэсу кангрэсмэна Кэрстэна ў Мюнхэне свае паказаньні аб усіх тых актах савецкага гэносыдызму, пра якія ён падаваў і ў заходняй прэсе. Як мы ў гэтым нумары газэты інфармуем на іншым месцы, калі адзін зь сяброў Камісіі запытаў, да чаго імкнуцца ўсе гэтыя рухі супраціву, ён адказаў, што ўсюды, дзе ён толькі быў, і на Каўказе, і ў Крыме, і ў Летуве — народы там змагаюцца за аднаўленьне сваей дзяржаўнай незалежнасьці. На пытаньне іншага кангрэсмэна, ці ня ведае ён падобных партызанскіх рухаў у іншых краінах, ён сьцвердзіў іх наяўнасьць асабліва ў **Заходняй Беларусі,** хаця дэталяў змаганьня беларускага народу падаць ня мог, бо там ягоныя часьці ня прыймалі ніякага ўдзелу ў каральных апэрацыях.

Сьветчаньні й інфармацыі палкоўніка Барлуцкага, пададзеныя высокапастаўленым чалавекам у герархіі МВД, які сам прыймаў актыўны ўдзел у многіх акцыях супраць нацыянальнага рэзыстансу і аб усім у гэтай галіне быў паінфармаваны зь першае рукі, зьяўляюцца найсьвяжэйшым бяссумліўным довадам, што Беларусь не пакарылася. Яна, хаця стогне пад крывавым ярмом бальшавіцкага тэрору, захавала аднак у сабе непераможную бунтарную сілу, якая ёсьць найлепшай зарукай нашай канчальнай перамогі.

Ст. Крушыніч

Якуб Колас

Сымон Музыка

ПАЭМА

(Працяг)

III

Нікне ночка. Дзень чуць значна
Зь сьмехам ясным на вуснох
Ідзе зь ёю ў стэп няўбачны
І губляе ў глыбінох,
Цёмна-сініх і далёкіх,
Там, дзе зорачкі гарэць,
І дзе хмарак адзінокіх
Віхр ня сьмее заганяць.
Як той дзень за ночкай сьледам
Ходзіць кожную пару,
Шоў Сымон за старцам-дзедам,
Дзед — уніз, ён — угару.
Дзед слабеў і траціў сілы,
Круг жыцьця ён замыкаў
І ступаў на край магілы,
Хлопчык круг свой пачынаў.
Шлі яны ад хаты к хаце,
Зь вёскі ў вёску, з краю ў край,
У сярмяжках — латка ў лаце,
З адным толькі словам — дай!
І ў прыгодзе ўсё бывала:
Цісную холад іх, мароз,
Сьнегам вочы засыпала,
Вецер торбачкі іх трос,
Як шалёны, вый, сьмяяўся,
Біў у твар і з ног сьбідаў
Ды ў лахмоцьце забіраўся,
Шапкі зь іх галоў зрываў
І ганяў па сьнежным полі,
Злы, бязжаласны вар'ят.
І Сымонка, як ніколі,
Зазнаў горачка тут шмат.

Але хлопчык шоў пакорна,
Мерным крокам, як і дзед;
Сьцежка ўсюды ім прасторна,
Ім адчынен белы сьвет.
Ды што нам у тым прасторы?
Што нам шыр бязь берагоў,
Калі мы — чаўночкі ў моры
Безь вясёл, без жагялёў?
І арлу прастор ня мілы,
Хоць і волен яму пуць,
Калі ён ня мае сілы
Вольна крыльлямі ўзмахнуць
І ляцець, куды ён хоча —
У бяздоньне глыбіні,
Там, дзе ў хмарах гром ракоча,
Самі палаюць агні.
Неразлучны з скрыпкай-другам,
Хлопчык шоў, у сьнезе вяз,
А па хатах зь дзедам цугам,
Вочы ўзьняўшы на абраз,
Пеў жабрацкія літаньні,
У тон дзеду патрапляў
І дзядоўскія сьпяваньні
Ён на скрыпцы выйграваў;
І тады, як зрэдка сьпевы
Песень дзедавых сьвятых
Ціхім жаласьці павевам
Струн краналіся жывых,
Скрыпка раптам ажывала
І ўжо новым языком
Жаласьць сэрца выяўляла
І зьвінела пад смыком.
І тады вакол Сымонкі
Ўсе зьбіваліся цясьней,

4)

А дзядоўскія скарбонкі
Накладаліся паўней.
Грош завёўся ў дзеда ў латах —
Запамог Сымон яму...
Так па дворах і па хатах
Перакідалі зіму.

Надакучыла-ж зіміца!
Прыхадзі хутчэй, вясна:
Ты — крылатая зарніца,
Ты — прызыўная струна,
Ты — зязюлька-чараўніца.
Ты прыветна, ты ясна,
Гучнай радасьці паўна;
Ты — надзей і мар злучэньне,
Ты — гром песень, цішыня,
Ты — надзорнае імкненьне,
Ты — прастора-шырыня,
Ты — прыгожасьць-лятуценьне,
Ты — развага-глыбіня,
Усьмех радаснага дня.
Прыхадзі-ж, вясенька-радасьць,
Буйна росамі зазьзяй,
Хай твая краса дабра дасьць
І абудзіць гэты край!

І прышла яна, княгіня,
Пазганяла сьнег зь зямлі,
І дзе толькі вочы кіне,
Ажыўлялася пустыня,
Травы, красачкі расьлі.
А Сымонка нецярплівa,
Сам ня знаючы, чаму,
Ждаў вясеньку, ждаў, як дзіва,
І кляў холад і зіму.
І цяпер ён быў вясёлы,
Бо ён чуў, што ён жыве,
Што жыве зь ім лісьцік кволы;
Жыцьцё чулася ў траве,
У гаёчку, у лясочку,
На палёх, і на лугох,
І ў зялёненькім лужочку,
І ў крынічных берагох;

І ў душы бы штось сьпявала,
А пра што, душа ня знала —
Так сьпявалася само;
Чуў хлапчынка, што спадала
З шыі цяжкае ярмо.
Адзіноты, долі горкай, —
Сьвет хацелася абняць
І людзям бліскучай зоркай
І ўх цемрадзі зазьзяць
І сказаць ім, як шчасьліва
Можна жыць і на зямлі,
А яны ўсе — злы-маўклівы
І гняўліва-абурлівы,
З рубяжоў дабра зышлі.
Ён любіў і неба гэта,
Недасяжную глыб-сінь,
І бязьмежжа горных сьветаў,
І адвечную іх плынь.

Ідуць часам яны зь дзедам, —
Месца слаўнае, цяпло,
Час паўднёвы прад абедам.
— Э, куды наша ня шло, —
Кажа дзед: — прысядзем хіба? —
Хлопчык згодзен, хлопчык рад,
Хоць ня любіць дзеда-грыба:
Дзед залішне скупават,
Толькі цешыць абіцанкай,
А ня справіць халата,
І стары, а жыве зманкам,
Дзед — шалыга, шаланта.
А дзед сядзе каля дуба,
Кій паложыць на траву,
Люльку возьме ў рот бяззубы
І пахіліць галаву,
Ды пачне сваё казаньне,
Як павінен жыць Сымон,
Каб праз тое навучаньне
Лепш прыбраць яго ў палон,
Бо таму ня збыць пакуты,
Хто-б над старасьцю пакпіў.
— А скажы, дзядок: чаму ты
Мне халацік ня купіў?

Суд над бальшавіцкімі злачынствамі

(Заканчэньне з 2-ой балоны)

Адказ: — З гэных гадоў распачынаецца прагрэсыўна-масавае фізычнае вынішчэньне актыўнейшага і культурнейшага элемэнту беларускага народу.

Пытаньне: колькі, па Вашаму, вынішчылі бальшавікі беларускага народу?

Адказ: — Паводля маіх дадзеных, каля 15 мільёнаў (на залі азнакі недаверу, але прэз. Абрамчык крадаўжае). Так, каля трох мільёнаў бальшавікі замардавалі ў канцэнтрацыйных лягерах або турмах, ці проста расстралялі на месцы і 12 мільёнаў зжор бальшавізм рознымі іншымі спосабамі прыроднага прыросту беларускага насельніцтва. Натуральны прырост насельніцтва ў Беларусі да рэвалюцыі выносіў 19 душ на 1.000 ў год. За 35 год прырост гэты мусіў быць мінімум 12 мільёнаў. На тэрыторыі этнаграфічнай Беларусі мусіла-б сяньня налічваца мінімум 30 мільёнаў насельніцтва. Сама бальшавіцкая статыстыка налічвае нат толькі каля 15—16 мільёнаў (каля 10 мільёнаў у межах БССР, і каля 5—6 мільёнаў вонках іх).

Палітыку такую, накіраваную на паступовае вынішчэньне беларускага народу, бальшавікі праводзяць плянова і сьведама пры помачы розных спосабаў. Пры помачы масавых арыштаў і ссылак у канцэнтрацыйныя лягеры, частых штучна выкліканых галадоў ды частым даручаньнем маскоўскім НКВД выстрэльваць у Беларусі патаёмна людзей у індывідуальным парадку бальшавікі стараюцца зьменшыць нацыянальны патэнцыял беларускага народу. У маіх вось руках ёсьць сакрэтны дакумэнт НКВД з 1939 году, які зьяўляецца нязьбітым довадам гэтага майго апошняга цьверджаньня, як па загаду пракурора БССР Кісялёва выстрэлялiся людзі. Згодна гэтага дакумэнту можна ўстанавіць, што Кісялёў за два гады свайго панаваньня выстраляў бяз суду каля 50.000 грамадзян БССР. Сама камісія ваенный пракуратуры зь Ленінграду сьвярджае толькі на падставе аднэй чацьвертай часткі актаў (альбомаў) Кісялёва, што было ім расстрэлена 13.325 асобаў. У дакумэнце гэтым сьцьвярджаецца, што на 14.000, прыблізна, арыштаваных Кісялёвам звольненых было толькі каля 300 чалавек, каля 1.000 выслана ў канцэнтрацыйныя лягеры, а рэшта 13.325 чалавек была проста расстрэленая.

Старшыня Камісіі кангрэсмэн Кэрстэн просіць прэзыдэнта Абрамчыка, ці ня мог-бы ён перадаць Камісіі гэтага дакумэнту і расказаць, якім чынам ён яго дастаў. Прэз. Абрамчык перадае дакумэнт Камісіі, а аб тым, як і праз каго ён трапіў у яговыя рукі, просіць дапытаць адпаведнага сьветку пры закрытых дзьвярох. Старшыня Камісіі згаджаецца.

Пытаньне: — Якія галоўныя прычыны такога вынішчэньня бальшавікамі беларускага народу?

Адказ: — Імкненьні беларускага народу да свайго самастойнага дзяржаўнага жыцьця.

Пытаньне? — Ці маеце Вы весткі, што такія імкненьні ёсьць у беларускага народу й сяньня?

Адказ: — Безумоўна.

Пытаньне: — Якія довады?

Адказ: — 1. Няма сяньня амаль ніводнае беларускае сям'і, якая ня мела-б ахвяры за ідэю вызваленьня Беларусі. 2. Бесьперапынны партызанскі рух у Беларусі. 3. Рэакцыя самой бальшавіцкай прэсы ды бесьперапынныя напады на беларускі «буржуазны нацыяналізм».

Пытаньне: — Якой Вы думкі што да абмены дыпляматычнымі прадстаўніцтвамі Амэрыкі з БССР?

Адказ: — На маю думку. беларускі народ ня ўспрыняў-бы гэтага, як акту прыхільнасьці Амэрыкі да бальшавіцкага рэжыму, але разглядаў-бы, як выяўленьне сымпатыі да беларускага народу, як прызнаньне Амэрыкай **у прынцыпе** суверэнных правоў беларускага народу і жаданьне Амэрыкі быць у бліжэйшым кантакце зь беларускім народам.

Кангрэсмэн Махровіч устае й зьвяртаецца да прэз. Абрамчыка з наступнымі словамі: «Мне добра ведама, што Вы вельмі ахвярна й аддана працуеце для прывярненьня беларускаму народу яговых правоў — ягонай вольнай бацькаўшчыны. Я таксама стараўся дапамагчы Вашым суродзічам у ЗША і зрабіў у мінулым годзе некалькі захадаў перад амэрыканскімі ўладамі ў прызнаньні для Беларусаў некаторых правоў. Вам-жа, у Вашым змаганьні зычу як найлепшых сукцэсаў».

Старшыня Камісіі дзякуе прэз. Абрамчыку за паказаньні, зычыць таксама сукцэсаў у змаганьні з бальшавізмам і закончвае словамі: «Няхай Вам дапаможа Бог!»

Праф. Ліманоўскі давае свае дапаўняючыя паказаньні таго-ж самага дня (1 ліпеня) ўвечары. Трэйці беларускі сьветка давае свае паказаньні пры закрытых дзьвярох.

Варта адцеміць, што Камісія, ня гледзячы на так абмежаваны час свайго побыту ў Мюнхэне (толькі каля двух тыдняў) сабрала цэлыя гурбы дакумэнтаў і нязьбітых доказаў аб бальшавіцкіх актах гэносыдызму. У нікога з сумленных людзей ня можа болей астацца сумліву аб сьведама праводжаным бальшавікамі народаўбіўстве. Падчас паказаньняў некаторых сьветкаў перапоўненая заўсёды заля ахала ад жаху.

Паказаньні аднаго былага палкоўніка НКВД Рыгора Бурліцкага, які асабіста прыймаў удзел у ліквідацыі Чэчэна-інгускай рэспублікі, рэспублікі Крымскіх Татараў і іншых, а потым прыймаў удзел у апэрацыях супраць партызанскага руху ў Летуве, былі асабліва жудкія. Вось, прыкладам, адзін абразок. Чэчэна-інгуская аўтаномная рэспубліка (на Паўночным Каўказе) з поўмільёнам жыхароў была ачышчаная да аднэй душы войскамі НКВД **за адзін дзень.** Заладавалі ўсіх у неабграбаныя таварныя вагоны (у лютым месяцы) і, заплямбаваўшы іх, накіравалі дзесьці ў Сібір. У пустых пасёлках энкавэдысты потым пры папойках спраўлялі чортава вясельле, а галодная скаціна, стады авечак, вярблюды, сабакі паднялі такі роў і вой, што нат ня вытрымоўвалі нэрвы ў найбольш зацятых энкавэдыстых. Кажны там стараўся як можна мацней упіцца.

Гэты-ж самы палкоўнік потым расказваў, як яны, на загад сваіх вышэйшых уладаў, былі змушаныя мучыць злоўленых летувіскіх партызанаў, каб дабіцца ад іх выдачы іхных сяброў і патаёмных партызанцкіх асяродкаў. Між іншым. калі адзін зь сяброў Камісіі задаў пытаньне гэтаму палкоўніку — да чаго імкнуліся рухі супраціву нерасейскіх народаў? — былы энкавэдысты Бурліцкі, па нацыянальнасьці Расеец, адказаў, што ўсюды, дзе ён толькі быў — як на Каўказе, у Крыме, гэтак і ў Летуве — народ змагаўся за аднаўленьне свей дзяржаўнай незалежнасьці і вельмі гэроічна біўся. На пытаньне другога кангрэсмэна, ці ня ведае падобных партызанска-вызвольных рухаў у іншых краінах, палкоўнік адказаў, што такія змаганьні адбываліся асабліва ў Заходняй Беларусі і Заходняй Украіне, але дэталяў аб гэтых змаганьнях ён ня мог падаць, бо там ягоныя часьці не апэравалі.

Камісія Кэрстэна зь Мюнхэну выехала ў Бэрлін, дзе мае таксама дапытаць рад сьветкаў, а потым працу сваю будзе прадаўжаць у Амэрыцы.

М. Выка

ВОДГУК АБ ВЫСТУПЛЕНЬНІ ПРЭЗ. АБРАМЧЫКА

Выдаваная ў Эўропе амэрыканская газэта «Старс энд Страйпс» за 3 ліпеня сёлета зьмясьціла наступную зацемку:

«Мікола Абрамчык, прэзыдэнт Рады (Беларускай нацыянальна-вызвольны рух) паказываў, што паводля ягоных абліччэньняў бальшавікі за 35 гадоў зьнішчылі каля 15 мільёнаў беларускага насельніцтва. Цытуючы статыстычна, Абрамчык наводзіў, што ў 1918 годзе на прасторы Беларусі пражывала каля 18 мільёнаў. Апіраючыся далей на дадзеных натуральнага прыросту, ён знаходзіць, што на сяньня мусіла-б быць у Беларусі каля 30 мільёнаў чалавек, у той час, калі ў запраўднасьці фігуруе толькі 16 мільёнаў.

Да такога зрэдукаваньня ліку дайшло дзякуючы створанага бальшавікамі мізэрнага ўзроўню жыцьця з аднаго боку, а з другога, што каля 3 мільёнаў Беларусаў згінула або пад расстрэламі або ў сібірскіх ссылках».

Прыблізна гэтак паінфармавала аб паказаньнях прэз. Абрамчыка радыё «Голас Амэрыкі» ў украінскім і польскім сэктары.

Маурцы Гіндус і Панцялейман Панамарэнка

З творчасьцю Маўрцы Гіндуса (Гіршвэйна) я пазнаёміўся толькі пасьля другой сусьветнай вайны. Так позна знаёмства (першая ягоная кніжка выйшла ў 1920 годзе) не паходзіла з маей віны. Віной быў Рыскі трактат, які падзяліў маю бацькаўшчыну на дзьве часткі і змушаў яе сыноў знаёміцца толькі з тым, што было карысным яе акупантам. Таксама ёсьць некаторыя падставы думаць, што ня толькі мне, але й нашым шматлікім пісьменьнікам і публіцыстым, прабываючым сяньня на эміграцыі, толькі ў вапошніх гадох прышлося бліжэй пазнаць Маўрцы Гіндуса.

Што датычыцца нашага беларускага чытача, то Маўрцы Гіндус для яго й сяньня астаецца з аднаго боку далёкім і няведамым, а з другога — блізкім і земляком. Бо нідзе інакш, а толькі ў Вялікім Быкаве каля Менску ён у 1891 годзе ўбачыў дзенные сьвятло. Тут ён гадаваўся да 1905 году, калі разам з бацькамі выэміграваў у ЗША, дзе ў 1915 годзе скончыў «Колегіятэ ўнівэрсіты» і па некаторым часе аддаўся поўнасьцю пісьменству ды стаўся досыць ведамым аўтарам і навет «экспэртам» у справах Расеі.

Сусьветнай славы мастак Марка Шагал, вучоны Саміл Валейкоўскі (абодвы ўраджэнцы Беларусі, Віцябляне) да сяньня не сплацілі доўгу свае першай бацькаўшчыне Беларусі за першы кавалак хлеба, атрыманы зь ейнае нівы.

Гэтак сама і Маўрцы Гіндус да гэтага часу ў свае творчасьці мала або й зусім нічога ня прысьвяціў свае першай бацькаўшчыне. Тэматыка ягоных твораў была расейская, навет пракамуністычная, казацкая ды, як ягоны перадапошні твор «Магда», польская... Толькі апошні твор «Крызыс у Крэмлі» закранае да некаторай меры Беларусь, адылі зь вялікімі хібамі й памылкамі. Прысьвяціўшы цэлы разьдзел (14 балонаў), загаловены «Новая зорка на крэмлёўскай вежы», былому «губэрнатару» Беларусі Панцялейману Панамарэнку, Маўрцы Гіндус піша, што падарожнічаючы па Беларусі восеньню 1944 году, меў нагоду сустрэцца ў сталіцы Беларусі Менску з Панцялеймонам Панамарэнкам, тадышнім першым сакратаром ЦК партыі, які яму між іншым сказаў:

«— Ці Вы, будучы ў дарозе, у Маскоўскім тэатры бачылі актора Качалава?»

Такое пытаньне заскочыла аўтара і ён, падумаўшы, што тут ходзіць аб мастацкай велічы актора, сказаў:

«— Так, шмат разоў. А чаму Вы пытаецеся?» — ён запытаў Панамарэнку, на што Панамарэнка, усьміхнуўшыся, адказаў:

«— А Вы ведаеце, што ён паходзіць зь Беларусі?»

«— Я ня ведаю». — сказаў «экспэрт» Расеі Маўрцы Гіндус...

(Заканчэньне на 5-ай балоне)

МЭМАРЫ ЯЛ

(Заканчэньне з 3-яй балоны)

Пасьпяховы паход бальшавікоў на захад мяняе думку Крэмля што да стварэньня БССР. 27 студзеня 1919 г. у Маскве прыймаецца пастанова аб стварэньні дуалістычнай дзяржавы з часткі тэрыторыі Беларусі і Летувы пад назвай Літ-БелССР на чале з пастаўленым Маскоўй летувіскім камуністым Міцкевічам-Капсукасам.

20 ліпеня 1920 г. з Масквы, за пасярэдніцтвам пасла Ракоўскага, была зробленая прапанова ўраду Беларускай Народнай Рэспублікі ўступіць у мірныя перагаворы з Расеяй. Урад БНР савецкую прапанову прыняў і дэлегаваў у Маскву сваю дэлегацыю на чале зь віцэ-прэзыдэнтам Рады БНР. В. Захаркам. Трохтыднёвыя перагаворы не далі ніякіх вынікаў і беларуская дэлегацыя вярнулася да свайго ўраду ў Коўна.

Новыя ваенныя няўдачы бальшавікоў на польскім фроньце (адступленьне з пад Варшавы), падпісаньне міру зь летувіскім нацыянальным урадам прымусіла бальшавікоў адмовіцца ад ідэі стварэньня дуалістычнай дзяржавы Літ-БелССР, а ў беларускім пытаньні вярнуцца да старой ідэі стварэньня БССР, 1 жнівеня 1920 г. паклікаўшы да жыцьця, у тым самым Смаленску, у тым-жа самым пэрсанальным складзе, урад БССР.

Урад БНР, які ў той час знаходзіўся ў Коўне, прыступіў да арганізацыі, дакладней узяў на сябе кіраўніцтва стыхійна ўзьніклых партызанска-паўстанскіх рухаў на занятых бальшавікамі беларускіх землях. Адным з буйнейшых такіх паўстаньняў было Слуцкае Паўстаньне, якое ўспыхнула 11 лістапада 1920 году. У радох слуцкіх паўстанцаў налічвалася звыш 10 тысячаў узброеных жаўнераў, якія вельмі хутка перамянілі змаганьне з бальшавікамі ў франтовую вайну. Вызваліўшы Случчыну акругу ад бальшавікоў, яны ўстанавілі на гэтай тэрыторыі ўладу Беларускай Народнай Рэспублікі і прадаўжалі адпіхаць бальшавіцкія войскі ўсё далей на ўсход.

У іншых раёнах Беларусі Менскай і Віцебскай губэрняў беларускія паўстанцкія аддзелы так-жа прагрэсавалі. Нажаль, заключэньне ў хуткім часе бальшавікамі перамір'я з Польшчай дало магчымасьць Крэмлю зьняць з польскага фронту вялікую часьць свае арміі і кінуць яе супраць беларускіх збройных сілаў.

(Заканчэньне ў наступным нумары)

АД РЭДАКЦЫІ

У сувязі з рэарганізацыяй Рэдакцыі некаторы час «Бацькаўшчына» будзе часамі выходзіць нярэгулярна і пераважна падвойнымі нумарамі.

Бач халат мой: — кучка гною
І няма ў ім рукавоў!
— А нашто халат вясною?
Ну, нашто, каб я здароў?
Меў-бы ты халацік новы,
Дык які-б ты быў жабрак?
Людзі пальцам ткнуць гатовы:
Жабраку абнова — брак!
Людзі скажуць: ён багаты,
Паглядзі, які халат!
На парог ня пусьцяць хаты,
Крыкнуць: «Вон, пашлі назад!»
Зацкуюць яшчэ сабакам
Ды дадуць і кулакоў...
Рвань ёсьць беднасьці адзнака,
Беднасьць — доля жабракоў.
А зірнуць, вось, на такога, —
Хіба той ня дасьць, хто ліх...
Слухай ты мяне, старога,
Лепей ведаю я іх.
— А скажы, дзед: ці ня можна
Жыць праўдзіва, а ня так?..
— Ну, а як скажы, а як?
Галава твая парожна!
Дзе-ж тут зман той? вось дзівак!
Раз узяўся ты за гуж,
Не кажы, што я ня дуж;
Трэба ведаць тут паради:
Зьвярам будзь сярод зьвяроў,
Між авечак — ягняткам...
Толькі так, каб я здароў!
Ты паслухай, што скажу я:

Думала варона,
Чорная хвальбона —
Хай не марыкуе;
Думала-гадала,
Што ёй сьвету мала
І чагось бракуе.
Пташкі ўсе, як пташкі:
Лёгкі лёс ці цяжкі,
А жывуць, як трэба.
Хто жыве ў балоце,
Гнёзды ўе ў чароце,
Мае свой кус хлеба:
Чапля ловіць рыбу,
І ў сваю сядзібу
Носіць бусел жабы.
Плюхаюцца качкі,
Гусі, іх сваячкі, —
Ім вада была-бы.
А хто жыў на полі, —
Меў там свае ролі,
Свой парадак пэўны.
Толькі тэй вароне
Паў на глузд, Сымоне,
Замер неспадзеўны:
Хоча быць арліцай,
Бліснуць бліскавіцай
У надземнай багне,
Каб ўва ўсім стварэньні
Выклікаць зьдзіўленьне —
Славы сабе прагне.
І варона з шула
Крыльлямі ўзмахнула —
Вышай, вышай, вышай!
Яна ўжо высока,
Чуць углядзіць вока,
І здаецца мышай.
Толькі-ж хто ні гляне
На яе лятаньне,
Кажа: то-ж — варона!
Бачыць — прагарэла,
Бо ня вышла дзела,
Не па ёй карона!
Але не шмане
Птушына дурная,
Новы шлях цярэбіць:
Спаганю сваё я,
Спробую другое —
Паплыву, як лебедзь!»
Дэбае варона
На адхон затону,
Дэбае, гяргеча;
Стала над вадою
І — бух з галавою!
Шугнула, бы зь печы,
Вымакла, бядачка,
Бо яна ня качка,
Чуць не затанула.
Вылезла на бераг,
І цана ёй шэлег —
Не ўзьляцець на шула.
Кінула варона
Дасягнаньне трону,
Зноў ідзе на летнік.
І да гэтых часаў
Ёй зачынен засаў:
Ёй прызначан сьметнік.
Дык ня будзь, Сымоне,
Падобен вароне
І ня круці носам,
Слухай ты старога,
Не кажы пустога...
Ды... змагайся зь лёсам! —

Хлопчык слухаў, ды ня верыў:
Лжэ ён, гэты стары пень,
І дзядоўскія намеры
Ясны хлопчыку, як дзень.
І Сымон даўно заўважыў,
Як дзед пазухі бярог,
Як размовы меў аб кражах,
Як казаў аб зладзяўх.
— Ці дзед хвор? — пытаў хлапчына, —
Што хапаешся за бок?
— Дый ня дуж такі, браток. —
Крэхча хітры старычына,
Стогне, войкае нарокам,
Як-бы й праўда што баліць,
А ў старога там, за бокам,
Срэбра цэлы спрат ляжыць.
Вось ён байкі выдумляе,
Як зладзеяў моцна б'юць,
Што за доля іх спаткае,
Калі ў пекла пападуць.
Як іх толькі ня ўшчуваюць:
Варацьiх чарты ў катлох,
Скуру кіпцямі зьдзіраюць
Зь іх зладзейскіх рук і ног;
Б'юць у сьпіну бусакамі
І жывое мяса рвуць
І па пальцах малаткамі
Жараць, косьці іх таўкуць.
А найгорай тым трапляе,
Хто няшчасных жабракоў
Крыўдзіць або абкрадае —
«Не сказаць — каб я здароў!»

IV

Быў якраз пачатак мая.
Ну й была тады вясна!
Ось такая, што бывае
Можа ў сотні лет адна:
Было ў меру ўсё і ў пору:
Дождж́ык пройдзе, зноў цяпло,
Травы, краскі гнала ўгору
На прасторы, на сьвятло.
Выйдзеш з хаты надасьвеце,
Так і піў-бы дух зямлі,
І расьлі-б, здаецца, дзеці,
Каб іх кінуць на ральлі.
А дзянёчак як настане,
Тая ранічка вясны!
Кропля роскі на каштане
Блеск запальвае дзіўны;
У ёй зорчын сьмех блукае,
І вясёлкі ў ёй дрыжаць,
А лес радасьцю гукае,
Шчасьцем вее сенажаць.
А вакол так ціха-гожа,
А паслухаеш — чутно,
Як расьце трава і збожжа —
Нівак сьвежае руно.
І зь зямлі празрыстым парам
К небу ўзносіцца туман,
Як малітва сонцу, хмарам,
І дрыжыць, гарыць пажарам
Скат узгоркаў і курган.
Ну, вясна была на дзіва!
Не: Сымонку не забыць

Зь беларускага жыцьця ў Вялікабрытаніі

ПАЎСТАНЬНЕ ЦЭНТРАЛЬНА-ЎСХОДНЯЭЎРЭПЭЙСКАГА КЛЮБУ СТУДЫЯЎ

Пасьля доўгай і салiднай падгатоўкі 23 травеня сёлета адбыўся Першы Агульны Сход Цэнтральна-Ўсходняэўрапэйскага Клюбу. У прасторнай залі Летувіскага Клюбу ў Лёндане сабраліся прадстаўнікі васьмёх паняволеных бальшавізмам народаў: **Беларусы** (7 чалавек), Харватаў, Чэхаў, Палякаў, Украінцаў, Мадзяраў, Славакаў, Летувісаў. Было таксама шмат гасьцей Ангельцаў.

Ад імя ініцыятыўнай групы зборку адкрыў др. Лёхэр (Чэх). Вітаў ён горача ўсіх прысутных, пасьля коратка выясьніў мэту Сходу. Гэтай мэтай было: заснаваньне Клюбу Студыяў, які павінен стацца супольнай плятформай студыяў і дыскусіяў аб жыцьці народаў, сяньня паняволеных камунізмам. Клюб ня мае ніякага палітычна-партыйнага характару. Ён мае абняць усіх тых, што змагаюцца супраць камунізму, незалежна ад таго, хто і да якой палітычнай групы належыць.

Далей праходзіла зборка згодна з прадбачаным плянам: дыскусія й прыняцьце статуту Клюбу, выбары ўправы, плян працы і бюджэт. Вельмі жывой была дыскусія над статутам, які ў канцы з папраўкамі быў прыняты.

Падаем тут § 4 статуту, у якім гаворыцца аб мэтах Клюбу:

а) студыі, дыскусія і прапаганда міжнароднай, палітычнай і сацыяльнай праграмы, якая прыймае за базу актыўнае ўжыцьцяўленьне навукі Хрыста ў жыцьці народаў. Клюб асаблівую ўвагу зьвяртае на тое, каб паўстала праўдзівае паразуменьне і супрацоўніцтва паміж народамі, паняволенымі камуністычнай дыктатурай.

б) прыгатаваць салідны фундамант для супольнага міжнароднага пляну ў сувязі з супольным змаганьнем за свабоду і нацыянальную незалежнасьць.

в) прыгатаваць будучае міжнароднае супрацоўніцтва, апіраючыся на справядлівасьць і хрысьціянскую этыку.

У Галоўную Ўправу Клюбу былі выбраныя: за старшыню др. К. Лёхэр (Чэх), за заступніка старшыні — па аднаму ад кажнай нацыянальнасьці, за сакратара — інж. Сьцібор-Рыльскі, рэдактар «Ідземы» (Паляк) і за скарбніка **др. В. Рамук (Беларус).** У Наглядную Раду былі выбраныя: адзін Чэх, адзін Беларус і адзін Украінец.

Астаецца пажадаць, каб добра распачатая праца Клюбу прынесла запраўднае супрацоўніцтва народаў і прыгатавала супольную плятформу для змаганьня з камунізмам, супольным ворагам усіх народаў.

ДЗЕНЬ МАТКІ

30 чэрвеня сёлета беларуская калёнія ў Лёндане абходзіла ўрачыстасьць прысьвечаную нашым дарагім маткам.

Праграму ўдала ўлажылі арганізатары Дня Маткі др. В. Рамук і сп-ня Вера Бартуль. Яны таксама дапільнавалі ейнага выкананьня. **Сьвятая Літургія ў** Марыян Гаўз, пасьля даклад сп-ні Касі Вініцкай, дэклямацыі найлепшых беларускіх твораў прысьвечаных маці, беларускія песьні й прынагодныя разрыўкі занялі блізу цэлы дзень. Была таксама праведзеная зброка грошаў на газэту «Бацькаўшчына».

Жывучы тут у вольнай краіне і бачучы, як непараўнальна лепш жывуць ангельскія маткі ад беларускіх, не аднаму ўдзельніку ўрачыстасьці сьляза сплыла ад жалю сваіх дарагіх матак.

Не сабраліся мы аднак, каб толькі плакаць. Кажны з нас зрабіў моцную пастанову, што будзе змагацца за лепшую долю беларускай маткі. Кажны з нас разумее, што сяньня найбольшай перашкодай да шчасьця нашых матак на Беларусі зьяўляецца камунізм, а таму ўся наша энэргія павінна зьвярнуцца супраць яго.

З ЖЫЦЬЦЯ ЗБВБ

Пасьля Агульнага Зьезду ЗБВБ, які адбыўся, як ужо паведамлялася, 1 і 2 травеня сёлета, праца гэтай найвялікшай у Вялікабрытаніі беларускай арганізацыі пайшла звычайным шляхам. Блізу ўва ўсіх Аддзелах ЗБВБ, якіх налічваецца пяць, адбыліся гадавыя зборкі із справаздачамі зь дзейнасьці і перавыбарамі ўправаў. У Аддзеле Кэмбрыдж у сувязі з гадавой сходкай быў прачытаны такжа даклад др. В. Рамуком, сябрам Галоўнай Управы ЗБВБ, на тэму «Беларуская эміграцыя ўчора й сяньня». Аддзел Манчэстар распачаў зборку грошаў і фармальныя стараньні дзеля куплі собскага Беларускага Дому. Хаця ЗБВБ ня мае вялікіх ашчаднасьцяў, аднак дзякуючы надзвычайнай ахвярнасьці сяброў манчэстэрскага Аддзелу, купля трэйцяга ўжо беларускага дому ў Вялікабрытаніі стаіць на добрай дарозе.

ЗБВБ зьяўляецца адным із закладчыкаў Цэнтральнага Каардынацыйнага Камітэту Арганізацыяў Самапомачы ў Вялікабрытаніі, які паўстаў у 1948 г. Хаця гэты Камітэт шмат папрацаваў для справы ўцекачоў, аднак мала быў шырэйшым колам чужынцаў ведамы. У гэтым годзе дзякуючы энэргічнай ініцыятыве дэлегата ЗБВБ ў Каардынацыйным Камітэце было пастаноўлена прыступіць да выдаваньня друкам супольнага бюлетэню ў ангельскай мове. Першы нумар бюлетэню выйшаў у канцы травеня сёлета. Сярод 12 рознанацыянальных арганізацыяў, дзейнасьць якіх коратка апісаная ў бюлетэні, мы знаходзім і артыкул аб ЗБВБ і ў канцы яго адрас. Сябрамі Каардынацыйнага Камітэту ёсьць Расейцы, Палякі, Югаславяне, Баўгары, Чэхі, Летувісы, Латышы, Эстонцы, Славакі, Беларусы, Мадзяры, Украінцы і Румыны. Гэты Камітэт у Вялікабрытаніі ёсьць, здаецца, адзіным, дзе столькі народаў супрацоўнічае для дабра ўцекачоў. Дэлегатам ад ЗБВБ у Каардынацыйным Камітэце ёсьць а. Ч. Сіповіч, Міжнародныя зборкі сяброў Каардынацыйнага Камітэту між іншым часта адбываюцца ў Беларускім Доме ў Лёндане.

ЗЬ ДЗЕЙНАСЬЦІ БАКА «РУНЬ»

Тут падамо толькі пару больш характэрных фактаў. Што датычыць дзейнасьці Галоўнай Управы і лёнданскай групы, у гэтым годзе яна праходзіла пад знакам міжнародным. Адбыліся тры супольныя зборкі сяброў «Пакс Романа», арганізатарамі якіх было ангельскае задзіночаньне «Ньюмэн Асосыейшэн». На ўсіх гэтых зборках сябры «Руні» прыймалі актыўны ўдзел. Адзін раз далі невялікі канцэрт беларускіх песьняў, іншым разам а. Ч. Сіповіч чытаў даклады. Адзін даклад быў прысьвечаны пытаньню рэлігійнага жыцьця Беларусаў, а другі гісторыі бізантынска-славянскай музыкі.

9 травеня падобную зборку, як «Ньюмэн Асосыейшэн», ладзіла польскае акадэмічнае таварыства «Вэрытас», дзе сябры «Руні» разам зь іншымі нацыянальнасьцямі прынялі ўдзел.

20 травеня БАКА «Рунь» мела вялікі гонар гасьціць у сябе вялікую колькасьць сяброў розных акадэмічных арганізацыяў розных нацыянальнасьцяў. Айцец Ч. Сіповіч меў для ўсіх сьв. Літургію і сказаў казаньне на тэму хрысьціянскага паняцьця міру. Пасьля маленькага перарыву, падчас якога госьці маглі перакусіць, адбылася зборка з двума дакладамі: першы прачытаў др. В. Рамук на тэму «Паўстаньне і дзейнасьць БАКА «Рунь», другі прачытаў сп. Язэп Пазьняк на тэму «Школьная сыстэма ў савецкай Беларусі». Гэты даклад быў вельмі добра апрацаваны і таму ня дзіва, што выклікаў вялікую дыскусію. Былі закранутыя наступныя праблемы: рэлігійнае жыцьцё ў сучаснай Беларусі пад бальшавікамі, сацыяльныя пытаньні, дачыненьне Беларусаў да Расейцаў і інш. Бяссумліву гэтая зборка была вельмі ўдачнай. Вонкавыя абставіны спрыялі так-жа арганізатарам: прыгожы сонечны дзень, спакойная і багатая зелень у гародзе Марыян Гаўз, гасьціннасьць Беларусаў — усё гэта затрымала гасьцей аж да вечара.

Агульны 8-мы Зьезд «Пакс Романа» адбудзецца ў гэтым годзе на пачатку жніўня ў Лізбоне і Фатыме. БАКА «Рунь» прыйме ў ім удзел праз сваіх дэлегатаў.

Тыдзень Студыяў БАКА «Рунь» — чацьвёрты з чаргі — адбудзецца ў гэтым годзе ў Рыме ад 29 верасьня да 5 кастрычніка. Усе жадаючыя прыняць у ім удзел павінны скамунікавацца загадзя з Галоўнай Управай «Руні». Там-жа ў Рыме адбудзецца й Агульны Зьезд «Руні».

а. Ч. Сіповіч

Пісьмо адмірала Стывэнса

Старшыня Амэрыканскага Камітэту Вызваленьня ад Бальшавізму прыслаў у Рэдакцыю «Бацькаўшчыны» наступнае пісьмо із датаю 16 чэрвеня 1954 году:

Рэдактару «Бацькаўшчыны»
Гэрцог-Рудольфштрассэ 49/III
Мюнхэн 22, Нямеччына.

Беларуская эміграцыйная газэта («Народным Шляхам», Торонто, Канада), якая зьяўляецца варожай да праваднiцтва Беларускай Нацыянальнай Рады, падала да ведама, што Амэрыканскі Камітэт абяцаў даць сп. Зарэчнаму пэўную суму грошай для арганізацыі кангрэсу беларускай эміграцыі, калі ён выскажыцца за супрацоўніцтвам з Амэрыканскім Камітэтам.

Зьяўляецца неабходным асьветчыць, што падобнае абяцаньне ня было даванае і што ніякія перагаворы ў справе беларускага кангрэсу ня мелі месца паміж сп. Зарэчным і прадстаўнікамі Амэрыканскага Камітэту.

Зь вялікай пашанай да Вас

Лесьлі С. Стывэнс
Прэзыдэнт.

На Выдавецкі Фонд Беларускае Кніжкі

Абвешчаны Выдавецтвам «Бацькаўшчыны» збор складак на Выдавецкі Фонд Беларускае Кніжкі й праводжаны цяпер нашымі прадстаўнікамі ўва ўсіх краінах расьцяленьня Беларусаў не абмяжваецца да аднаго толькі месяца ліпеня, але расьцягваецца яшчэ на два наступныя месяцы — жнівень і верасень. Павялічэньне тэрміну збору складак на падпісныя лісты робіцца з тэй мэтай, каб усім зьбіральнікам даць магчымасьць зьвярнуцца за складкай даслоўна да кажнага Беларуса, а кажнаму суродзічу стварыць нагоду гэтую складку даць.

Мы яшчэ раз хочым падчыркнуць вялікае нацыянальнае значэньне забясьпечаньня нашых суродзічаў на чужыне хоць мінімальнай колькасьцю кніжкамі нашага найлепшага прыгожага пісьменства, чытаньне й перачытваньне якіх зможа прыпомніць дарагую для іх Бацькаўшчыну, выклікаць найжывейшае ейнае ўяўленьне ў іхных выабражэньнях і пачуцьцях, даць ім неабходную духовую страву, безь якой ня можа жыць ніводзін поўнавартасны чалавек. Цяжкае й адказнае заданьне — стварыць такія ўмовы і ўзяло на сябе Выдавецтва «Бацькаўшчыны», якое ў гэтай галіне мае ўжо не малыя вынікі й намагаецца мець іх яшчэ большыя. Абавязкам-жа нашага грамадзянства памагчы Выдавецтву матарыяльна, без чаго заданьне гэтае выкананым быць ня можа.

Уся сыстэма арганізацыі такой дапамогі пабудаваная так, што фактычна ніхто не дае беззваротнай ахвяры, але толькі складку, у вышыні якой кажны зможа атрымаць сабе выбраныя ім кніжкі, ужо выдадзеныя, як і тыя, што яшчэ выйдуць.

У сувязі зь вялізарнай нацыянальнай важнасьцю гэтае справы, як і з тым, што ніхто нічога не дае задарма, а толькі купляе ці падпісваецца наперад на гатовыя кніжкі, кажны Беларус можа лёгка выканаць гэты сьціплы свой грамадзкі абавязак і спрычыніцца да разьвіцьця нашай выдавецкай справы. Дык не павінна быць ніводнага Беларуса, які ня даў-бы сваей складкі на Выдавецкі Фонд Беларускае Кніжкі.

ВЫДАВЕЦТВА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

Маурцы Гіндус і Панцялейман ПанамарЭнка

(Заканчэньне з 4-ай балоны)

«— Ягонае запраўднае імя ёсьць не Качалаў, а Швярубовіч, гэта беларускае імя і ён паходзіць зь Беларусі» — казаў Панамарэнка. І далей запытаў:

«— А ці Вы бачылі генэрала Ракасоўскага?»

«— Так, я бачыў яго ў Любліне...»

«Яго матка была Беларускай» — казаў Панамарэнка. Ён не паўнакроўны Паляк. — «А ці чулі Вы пра польскага паэту Адама Міцкевіча?

«— Ведаю» — адказаў Гіндус.

«— Ён таксама нарадзіўся на Беларусі, у Навагрудку, і ягоная найлепшая паэма „Дзяды" пабудаваная на беларускім фальклёры» — казаў Панамарэнка.

Гэтыя й іншыя словы вельмі зьдзівілі Гіндуса, што такі бальшавік, як Панамарэнка, ведаў усім ведамую праўду за выключэньнем хіба самога «экспэрта» ад справаў Расеі Маўрцы Гіндуса! Але гэта яшчэ ня ўсё. Найбольшай навінай для аўтара была ведамка, якую ён атрымаў ад нейкага Расейца назаўтрае ў гатэлі, што Панамарэнка ня ёсьць Беларусам, але Кубанскім казаком. Гэтае апошняе «адкрыцьцё», якое даканаў Гіндус толькі ў 1944 годзе, гаворыць само за сябе...

Кніга пачынаецца «філязафічнай» сэнтэнцыяй беларускага селяніна, якую Гіндус пачуў у 1939 годзе ў вадной зь беларускіх вёсак, калі падарожнічаў у той час па Беларусі. Таксама знаходзім некалькі намёкаў пра нашае жыцьцё, якое, — як аўтар сам піша — быццам вельмі добра ведае. Таксама ўспамінаецца й беларуская эміграцыя ў Нью Ёрку і яе арганізацыі, якія існавалі ў 1945 годзе.

Агульна бяручы, гэты твор шмат розьніцца ад папярэдніх і трэба думаць, што наступныя (пасьля таго, як Гіндус быў названы зраднікам на працэсе Сланскага) будуць яшчэ лепшыя. А каб пра нас у іх было сказана дакладна, трэба каб сучасныя беларускія арганізацыі ў Нью Ёрку выканалі сваю місію беларускіх амбасадаў на 100 працэнтаў.

Мікола Вярба

Тэй вясны, пары шчасьлівай,
Покі ў сьвеце будзе жыць!
То было нейк у суботу.
Слаўны выдаўся дзянёк!
Моцна парыла, а потым
Стаў павейваць вецярок
Ды густы, падуў з заходу
І засьценьваў неба край.
— Будзе найкая прыгода,
Ходу, хлопча, падбаўляй —
Ці ня пройдзе дождж, глядзі ты:
Млявасьць чуецца, цяжар;
Так і спаў-бы, як забіты,
І так парыць, такі вар,
Што насілу цягнеш ногі,
Хоць лажыся дзе пад плот. —
Дзед з Сымонкам шлі дарогай
Між палёў у свой абход.
— А ўжо сонца нявысока,
Ня мінуць-бы хутароў.
Бачыш ты іх? Ці далёка?
— Тут, дзядок, няма двароў, —
Паглядзеўшы, хлопчык кажа.
Зноў маўчком яны ідуць;
А на захадзе, як сажа,
Хмары цёмныя ўстаюць,
І варушацца клубы іх,
Як жывыя,
Палавыя
І сівыя,
Нібы голавы на шыях
Нейкіх волатаў дзіўных,
З багна неба насланых,
Ды, як зьмей многагаловы,
Нацiскаюцца цяжэй;
Глушыць землю шум іх мовы,
І выкоўвае ім словы
Гром выразьней і мацней.
Ідзе хмара. Бліскавіца
Палыхаюць і гараць.
Сам пярун там грозналіцы
Перашоў зямлі граніцы
І вядзе над ёю раць.
Лук яго з маланак зьвіты;
Хмара — шчыт, а стрэлы — гром
Бура — конь многакапыты;
Ён віхрамі апавіты,
Неба ўсё яму шатром.
І ўсё ніжай і ўсё ніжай
Абвісае хмар страха,
І ўсё грозьней ды ўсё бліжай
Гром, зачаўшыся сьціха,
Забушуе, бухне ў боры
Гукам-грукатам пярун
І пагоніць гуды ў горы,
Гне лясы, гудзе лясун,
Як гудзе струна гітары.
Пазіраў Сымон на хмары.
Што-ж яны там выраблялі!
Як клубіліся яны!
Як маланкі іх аралі!
Як трасьлі іх пяруны!
— Дарма выбраўся ў дарогу.
Дзе-ж схавацца нам цяпер?...
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
Дзед ісьці хутчэй стараўся
І Сымона падганяў,
Шоў, на момант прыпыняўся,
Хаты поглядам шукаў.
— Ну, грымоты, ай, грымоты!
І ўвальле-ж нам, ого-го!...
— А скажы, дзядок: чаго ты
На гром хрысьцішся? чаго?
Толькі блісне бліскавіца,
Ты і хрысьцішся? Чаму?
— Ты, Сымон, яшчэ дурніца,
І тлумач усё яму.
А затым, каб злога духа
Гэтым крыжам адганяць!
Як-жа гэтага ня знаць?
Каб ня лез злы дух, псяюха,
Бо Ільля яго, паганца,
Лупіць стрэламі грамоў,
Разьяжджаючы ў маланцы
Над зямлёй між аблакоў;
Вось ён схованкі шукае
Пад хрышчонаю душой,
Бо па сьвеце чорт блукае,
Каб нарабіць бяды зь ёй. —
Хлопчык слухаў у зьдзіўленьні,
Вочы кідаў на карчы,
А ў пужлівым уяўленьні
Ўсталі чэрці-рагачы.
Унь на дзераве зь бярозы
Рожкі вытыркні і хвост,
Штосьць пабегла там у лозы,
Нешта скокнула пад мост.
А што там у пні за дзіва?
Вушы, нос і капыток...
Ну, напэўна там чарток
Прытаіўся палахліва.
А па хмарах на маланках
Громы кідае Ільля,
Аж калоціцца зямля,
Цёмна стала на палянках.
— Дзедка, бачыш, унь сядзіба,
Па-над лесам хутарок!
— На ачосы пойдзем хіба,
Ды хутчэй, хутчэй, сынок. —
Са шляху яны зьвярнулі,
Нацянькі ідуць мяжой.
Хмары-ж неба апранулі,
Даль закрылася імглой.
Як жывое срэбра, важка
З хмар пярэдніх дождж упаў;
За маланкай сьледам цяжка
Гром страшэнны загучаў.
І, здалося, ня стрымала
Хмара цяжару грамоў,
Раптам ставы разарвала,
Нібы лёд рака ўзламала
І пабегла зь берагоў.
Сьлепяць вочы бліскавіца,
Бура, громы, навальніца,
Па зямлі бягуць крыніцы...
Вайшлі ў хату дзед з Сымонам,
Чэсьць далі гаспадаром,
Старасьвецкім «пахваленым»
Прывіталі гэты дом.
Стаў Сымонка каля лавы,
Хату поглядам абвёў,
А халацік бязрукавы
Цёк у дзесяць ручаёў.
Загарэў, бядак, ад сонца,
Твар лушчыўся і ліняў,
І мізэрна так бясконца
Гэты хлопчык выглядаў!
Толькі вочкі асьвячалі
Твар замораны, худы
І так многа прыдавалі
Хлопцу гора і нуды.
І было ў іх задумленьне
Не дзяцiных яго лет,
І адбітак засмучэньня
Палажыў на вочы сьлед.
І той погляд раз даволі
Хоць на момант улавіць,
Каб ужо яго ніколі
Назаўсёды не забыць,
Бо жыцьцё прашло няскладна
Па дзяцінай паласе, —
І на хлопчыка ўспагадна
Пазіралі тут усе.
— Што, дзядуля: гэны блазан
Твой табе, чужы, ці як?
— Не, панюхна, не сваяк, —
Так нядоляй са мной зьвязан.
— А радню-ж якую мае,
Ёсьць бацькі, ці сірата? —
Хлопчык вочы апускае,
Падаецца ў бок кута.
— Як сказаць вам? зьбег ён з дому!
Выгнаў бацька яго вон.
Што-ж было рабіць малому?
І са мною ходзіць ён. —
Тут на хлопца вочы строга
Сам уськінуў гаспадар.
— Бацька выгнаў? бойся Бога!
Эгэ, ты, відаць, штукар!

Разьвітальны вечар з К. Мерлякам

ПРАДСТАЎНІКОМ УРАДУ БНР У АРГЕНТЫНЕ

Тры дні наперад былі зьмешчаныя артыкулы й зацемкі ў аргентынскай і іншанацыянальнай прэсе Аргентыны аб дзейнасьці Прадстаўніка Ўраду БНР у Аргентыне Канстанціна Мерляка з нагоды ягонага сталага выезду ў Задзіночаныя Штаты Амэрыкі. На большую ўвагу заслугоўваў зьмястоўны артыкул, які быў зьмешчаны ў аргентынскай штодзеннай газэце «Крытыка», № 14/256, у якім было паведамлена аб дні разьвітаньня і выезьдзе сп. К. Мерляка і якому былі прысьвечаныя спэцыяльныя разьвітальныя перадачы 27 чэрвеня і 3 ліпеня сёлета цераз радыястанцыі «Эксцэльсіёр», «Дэль Пуэблё» і «Портэнія».

У летувіскім клюбе ў Буэнос Айрэс 17 чэрвеня Згуртаваньне Беларусаў у Аргентыне наладзіла разьвітальны вечар із сп. Мерлякам, які ў пачатку ліпеня выяжджае ў ЗША. Таму й сабраліся ў гэты вечар сябры Згуртаваньня Беларусаў у Аргентыне, каб належна разьвітацца із сваім ранейшым доўгалетнім старшынёй, злажыць яму шчырую падзяку за выдатнае выкананьне ўзложаных на яго абавязкаў, як прадстаўніка ўраду БНР, а таксама як першага арганізатара Згуртаваньня і няўтомнага працаўніка для дабра Бацькаўшчыны. Праца сп. К. Мерляка добра ведамая ня толькі сябром Згуртаваньня, але і ўсім тым, хто цікавіцца нашымі вызвольнымі праблемамі, як у Аргентыне, так і паза ейнымі межамі.

Вечар адкрыў старшыня ЗБА сп. Ул. Другавець у гішпанскай мове, вітаючы прысутных прадстаўнікоў аргентынскіх уладаў, паймення шэфа Сакратарыяту «Коордынасьён Фэдэраль» Дон Жозэ А. Колёдро зь ягонымі супрацоўнікамі, прадстаўнікоў іншанацыянальных арганізацыяў у Аргентыне ды журналістых, прапануючы падняць тост за сп. Мерляка і жадаючы яму шчасьлівага падарожжа і посьпехаў у нацыянальнай працы на новым месцы.

З прысутных гасьцей першым забраў голас прадстаўнік Цэнтральнай Украінскай Рэпрэзэнтацыі ў Аргентыне др. Міхал Рубінэць, які падчыркнуў вялікі ўклад працы сп. Мерляка ў ЗБА. дзякуючы чаму арганізацыя гэтая дасягнула ўзроўню іншанацыянальных арганізацыяў. Пасьля гэтага быў дарučаны ліст шэфа «Коордынасьён Фэдэраль» палкоўніка Жорж М. Осіндэ, які дзякаваў за запросіны на вечар і перапрашаў за немагчымасьць на яго прыбыць, жадаючы сп. Мерляку шчасьлівага падарожжа. Далей па чарзе прамаўлялі ўсе прысутныя прадстаўнікі іншанацыянальных арганізацыяў. Усе прамовы былі поўныя ўдзячнасьці за супрацоўніцтва і выражалі жаль, што трацяць так актыўнага працаўніка і сябру.

Першым забраў голас інж. Гасіч, прадстаўнік харвацкай калёніі ў Аргентыне, ад Славакаў прамаўляў др. С. М. Петрыковіч, ад Саюзу Мадзярскіх Камбатантаў сп. Томас Кэлемэры, ад Латышоў прамаўляў капітан Гайшэс, ад Летувісаў сп. Францішко Ожынскас, ад Грузінаў сп. Л. Дгапарыдзе, ад Саюзу Каўкасцаў сп. інж. Гомэлюры. У міжчасе была атрыманая тэлеграма ад польскай рэпрэзэнтацыі, якая была прачытаная ў прысутнасьці ўсіх.

Далей забраў голас сп. Жозэ А. Колёдро, як прадстаўнік улады. Ён прывітаў прысутных і даволі падробна праанналізаваў працу й супрацоўніцтва з уладамі сп. Мерляка, падчыркнуўшы ягоныя заслугі ў арганізацыі беларускай калёніі, дзякуючы чаму Беларусаў сяньня не мяшаюць зь белымі Расейцамі або іншымі нацыянальнасьцямі. Пры гэтай нагодзе ён неафіцыяльна высказаў пагляд уладаў на дзейнасьць паасобных калёніяў у Аргентыне. Сьпікерам на вечары быў сп. Мануэль Канібано, вялікі аргентынскі прыяцель Беларусаў, які вельмі добра знае нашыя нацыянальныя праблемы і цесна супрацоўнічае із Згуртаваньнем Беларусаў у Аргентыне.

Старшыня Згуртаваньня сп. Ул. Другавец забраў голас ад імя Згуртаваньня, які коратка падсумаваў вынікі ўложанай тут працы сп. Мерляка і запэўніў ад імя ўсіх Беларусаў, што пакладзеныя ім падваліны ў беларускім грамадзкім жыцьці ў Аргентыне ніякімі варожымі сіламі ня будуць узрушаныя. Таксама выказаў падзяку спадарыні Ганьне Мерляк, як добрай і мілай сяброўцы Згуртаваньня, якая ня мала паклала працы пры ладжаньні розных імпрэзаў. У знак удзячнасьці за гэтую працу быў ёй уручаны старшынёю ад імя Згуртаваньня прыгожы букет кветак, а сп. К. Мерляку памяткавы пэргамін.

Напасьледак забраў голас сп. Мерляк, які ў гішпанскай мове вітаў прысутных, дзякуючы аргентынскім уладам і аргентынскім прыяцелям за аказваную помач і падыймаючы тост за аргентынскі народ і ягонага Прэзыдэнта Генэрала Жуана Д. Пэрона. Далей зьвярнуўся да прадстаўнікоў іншанацыянальных арганізацыяў, заклікаючы да задзіночаньня ўсіх сілаў у змаганьні супраць расейска-камуністычнага імпэрыялізму. Пераходзячы далей на беларускую мову, падзякаваў усім сябром Згуртаваньня за агульны высілак і прасіў далей весьці няўтомную працу для папулярызацыі беларускага імя ў Аргентыне.

Трэба адцеміць, што хаця Згуртаваньне траціць у васобе сп. Мерляка выдатнага сябру і працаўніка, але разьвітальны вечар шмат каму паказаў, на якую вышыню ўзыйшла беларуская калёнія ў Аргентыне і якую здабыла пашану. Прысутнасьць на вечары высокіх прадстаўнікоў аргентынскіх уладаў была доказам, што Беларусы ў Аргентыне прадстаўляюць сабою паважную сілу, а прадстаўнікі іншанацыянальных арганізацыяў пацьвердзілі аб ейным паважным укладзе ў змаганьні за вызваленьне ня толькі Беларусі, але і ўсіх паняволеных народаў.

Ліскавецкі

Пісьмо у Рэдакцыю

ШМАТПАВАЖАНЫ СП. РЭДАКТАР!

Прашу зьмясьціць у Вашай газэце наступнае:

У літаратурна-мастацкім часапісе «Конадні» (?), якога выйшаў, пакуль што, адзін толькі нумар, зьмешчаная частка майго апавяданьня «Каінава племя«. Ня ведаю кім у вапавяданьне, без майго веда і згоды, унесены цэлы шэраг абсалютна непатрэбных, бязгустоўных і бяссэнсоўных паправак і скарачэньняў, якія выстаўляюць мяне ў нявыгодным перад чытачом сьвятле.

Так напрыклад:

1. У вапавяданьне ўведзеныя словы, якіх я ніколі ня чуў, і значэньня іх ня ведаю, як: «прытном», «дадзяваў», «немець», «гзымсік», «уручча» і т. д.

2. Перакручаны правапіс ужо ведамых нам усім слоў, як: «срыбра» замест «срэбра»; «руццэ» замест «руцэ»; «птухамі» замест «птахамі»; «кузуркамі» замест «казюркамі»; «жывяце» замест «жывеце» і т. д.

3. Уведзены цэлы шэраг слоў, якія, на маю думку, цяжкія для мастацкіх твораў, і таму мною няўжываных, як «разьдражлівасьць» і інш.

4. Уведзены словы з чужых моваў, як напрыклад: «сыльвэтка» і «канечна». Першае з посьпехам замяняецца словам «постаць», што ў мяне і было, другое словам «няўхільна», «абавязкава».

5. Ужытыя словы не ў вадпаведным значэньні, як напрыклад, «вясьнячкі» або «катанка«. Ёсьць слова «вясьніцы», але яно азначае вароты, а ня фортку ў іх, аб чым у мяне ідзе гутарка. «Катанка» — гэта «валенка», у мяне гаворыцца пра камізэльку з тканіны ды на ваце.

6. Паперакручвана шмат іншых словаў паводля нікім неабмеркаванай і нікім незацьверджанай, а часта дыктатарскім спосабам і зь бязьмерным нахабствам уведзенай у некаторых нашых выдавецтвах так званай новай рэформы мовы.

7. На балонах 32, 35, 36 і 48 зробленыя скарачэньні і іншыя папраўкі, якія ня толькі перакруцілі зьмест, але і ўнесьлі бяссэнсіцу. Напрыклад, на балоне 32: «Усё гэта ён павінен дасьледваць дома, а гэта — кручкі, каб другім разам не паўтаралася...»; на бал.: «Ён быў загарэлы, сьвежы, дарма што якіх сорак-сорак пяць год». На бал. 36 і 48 выкінута цэлы шэраг радкоў, што зрабіла гэтыя месцы недаробленымі, сырымі і нясугучнымі ўсяму апавяданьню.

Усё гэта парушае прынцыпы самай элемэнтарнай свабоды слова, нагадвае мэтады самай змрочнай дыктатуры і хавае пад сабой самую дзікую цэнзуру. У сувязі з гэтым лічу супрацоўніцтва маё ў вышэйпамянёным часапісе немагчымым і падаю аб гэтым да публічнага ведама.

Адначасна падаю да ведама і аб афіцыйным маім выхадзе з Навуковага Таварыства імя Францішка Скарыны, якое практыкуе ў сваёй працы мэтады дыктатуры і зьяўляецца не ў малой меры віноўнікам хаосу ў нашай мове на эміграцыі.

З пашанай да Вас

Марцін Люціч

*

АД РЭДАКЦЫІ: Прыдзержываючыся прынцыпу, што газэта павінна даць магчымасьць высказацца на ейных балонах кажнаму, навет інакш думаючаму, мы зьмясьцілі выжэйшы ліст М. Люціча, хаця зь ім у ніякім выпадку згадзіцца нельга. Мы ўважаем, што выраженыя ў ім прэтэнсіі да рэдакцыі часапісу «Конадні» ў бальшыні сваей неабаснаваныя й няправільныя, а выстаўленыя аўтарам абвінавачаньні ў парушэньні «прынцыпу самай элемэнтарнай свабоды слова», у мэтадах «самай змрочнай дыктатуры», у тарнаваньні «самай дзікай цэнзуры» і ў яшчэ горшых «праступках», якія мы былі змушаныя вычыркнуць, парушаючы таксама «прынцыпы самай элемэнтарнай свабоды слова», зьяўляюцца што найменей неапаведнымі.

У справе конкурсу Амэрыканскага Камітэту

(ПРЭСАВЫ КАМУНІКАТ АМЭРЫКАНСКАГА КАМІТЭТУ ВЫЗВАЛЕНЬНЯ АД БАЛЬШАВІЗМУ)

Канчальны тэрмін падаваньня артыкулаў на конкурс, абвешчаны Амэрыканскім Камітэтам Вызваленьня ад Бальшавізму, уплывае 1-га ліпеня. Згодна з паведамленьнем, зробленым сяньня ў Нью Ёрку Конкурснай Камісіяй, артыкулы, якія паступяць пасьля гэтага тэрміну, разглядацца ня будуць.

Колькасьць працаў на такую складаную тэму, як «Тэарэтычная аснова бальшавізму: марксізм-ленінізм-сталінізм», што былі перасланыя старшыні Конкурснай Камісіі, перавысіла ўсе спадзяваньні. Конкурсная Камісія прыступае да сваей работы для разгляду прысланых матарыялаў і выбару найлепшага артыкулу або сэрыі артыкулаў 2. ліпеня. У сувязі зь вялікай колькасьцю прысланых матарыялаў праца па ацэнцы іх вымагае некалькі тыдняў, дзеля чаго прозьвішча ўзнагароджанага прэміяй у 500 даляраў, як і прозьвішчы іншых удзельнікаў, скрыпты якіх будуць перададзеныя цераз радыястанцыю «Вызваленьне», ня будуць абвешчаныя да канца ліпеня або пачатку жнівеня.

ДА ЎСІХ БЕЛАРУСКІХ АРГАНІЗАЦЫЯЎ

Беларускі Сэктар Радыя «Вызваленьня» за нашым пасярэдніцтвам зьвяртаецца да ўсіх беларускіх арганізацыяў ува ўсіх краінах расьсяленьня Беларусаў безадкладна, а калі ходзіць пра заакіянскія краіны, лётніцкай поштай, перасылаць кароткія, але зьмястоўныя карэспандэнцыі й весткі аб беларускім арганізацыйным жыцьці й дзейнасьці паасобных эміграцыйных асяродзьдзяў дзеля перадаваньня іх на бацькаўшчыну. Карэспандэнцыі гэтыя просіцца перасылаць на наступны адрас:

Radio „Liberation", Byeloryssian Desk. München, Lilienthalstr. 2.

ЗЬМЕНА АДРАСУ

Спадар Канстанцін Мерляк просіць прыяцеляў і знаёмых у будучыні кіраваць карэспандэнцыю да яго на наступны адрас:

K. Mierlak,
c/o Byelorussian-American Ass'n, Inc.
180 South 4-th St.,
Brooklyn 11, N. Y. U.S.A.

Нашыя Прадстаўніцтвы

Ангельшчына:
Mr. Aleksander Lašuk, 97 Moore Park Road, London S. W. 6.

Бэльгія:
Zora Savionak, 19, Place Hoover, Louvain.

Данія:
J. Lobejko c/o H. C. Jensen, Leifsgade 6 III tv. Kobenhavn S.

Францыя:
Section Bielorussiene de **C.F.T.C.** 26, **Rue** de **Montholon, Paris 9.**
b) **Bonifacy Prytycki,** 17, rue Roger Salengro Lys les Lannoy (Nord).

Швэцыя:
Basil Lukaszyk c/o Hammer Ringvagen N. 123/III, Stockholm.

Аргентына:
Asociacion Bielorusa en la Argentina. Calle Coronel Sayos 2981, 4 de Jurio, Prov. Buenos Aires.

Аўстралія:
Mr. Donat Jackievič, 60 Fisher St., East Brisbane, Q-ld.
Mr. M. Palashuk, 17 Sparks Ave, Fairfield, Vict., Australia.
c) **Mr. Jan Čarneckj,** 306, Sandgate Rd., Shortland, N.S.W.
d) **Filip Dareuski, 18 Vindsor St., East Perth, W. A. Australia.**

Бразылія:
Carlos Cimafejčyk, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba - Parana.

Канада:
Mr. W. Bielmach. 3518 de Bullion St., Montreal, Q. Canada.

ЗША:
a) **Mr. B. Danilovich,** 222 Suydam St., New Brunswick, N. J.
b) **Mr. M. Serdeczenko,** 7851 Sherwood Ave, Detroit 11, Mich.
c) **Mr. V. Duniec,** 2502 W. 7. St., Cleveland, Ohio.
d) **Mr. E. Budzka,** 2042 W. St. Paul Ave Chicago 47, Illinois

Новая Зэляндыя:
Mr. Marian **Karanieuski,** 88, Hercules Drayve, Roxburg-Hydro.

З гэтых Прадстаўніцтваў просім у паасобных краінах выпісваць «Бацькаўшчыну» й на іх адрас перасылаць за яе належнасьць.

Што зрабіў ты, прызнавайся?
Мусіць, печаны ты гад?
— Кінь ты, бацька, не чапляйся!
Можа ён ня вінават, —
Кажа ціха гаспадыня: —
Што карыць яго дарма?
Ад дабра свой дом ня кіне,
Добра ведаю сама. —
Як заплача тут хлапчынка!
Як праўдзіва яго жаль!
Аж дрыжыць ён, бы націнка. —
Ну, канчаецца амаль.
Бо ён першы раз, няшчасны,
Слова жаласьці пачуў;
Слова ласкі, погляд ясны
Сэрца хлопцу павярнуў.
Стала ў хаце ўсім нялоўка,
Бо пачулі чэрствасьць, стыд,
Бо з-за ласкавага слоўка
Гэтак плакаў ён наўзрыд.
— Сьціхні, годзі, а то брыдка:
Хто ня бачыў тваіх сьлёз? —
Дзед тузнуў яго за сьвітку,
За плячук яго патрос.
— А чыя-ж то скрыпка гэта?
Зноў спытаўся гаспадар.
— А яго! О, граць ён мэта:
Першай гільдзіі штукар!
Ну, Сымон, утні ты, браце,
Хай паслухаюць паны!
Зацікавіліся ў хаце —
Больш Сымон ім стаў дзіўны.
Ён уцёрся кулачкамі
І ўжо плакаць трохі сьціх,
Больш вясёлымі вачамі
Ён акінуў тут усіх.
Мімавольна і выпадкам
Чыйся погляд ён спаткаў,
Хтось сачыў за ім украдкам
І вачмі вачэй шукаў.
Ён ніколі не забудзе,
Покі жыць на сьвеце будзе,
Пары ясьненькіх вачок,
Тонкіх бровак, тварык ветлы,

І на губках такі сьветлы,
Такі добранькі сьмяшок.
Ён яшчэ раз вочкі ўськінуў.
Зноў той погляд улавіў.
Тут Сымонка скрыпку вынуў,
Чуць галоўку пахіліў
І зайграў, ды так прыўдала,
Як ніколі ня іграў,
Скрыпка нібы вымаўляла —
Душу радасьць авявала,
Душу смутак ахінаў.
Змоўклі ў хаце ўсе дазваньня —
Зачароўваў ён усіх,
Толькі зрэдка, бяз пытаньня,
Сам сабою чуўся ўздых.
Галаву рукой апёршы,
Гаспадар прысеў за стол.
Нярухомы, бы абмёршы
Апусьціўшы вочы ў дол.
Гаспадыня, як стаяла,
І застыла так, маўчыць,
Бы яе штось прыкавала,
На твары сьляза блішчала,
А струна гучыць-гучыць!
Грае хлопчык ды часамі
Кіне вочкі ў той куток,
Каб спаткацца зноў вачамі
З парай ясьненькіх вачок.
А яны глядзелі пільна
І ўспагадна і прыхільна
Ды так міла, ды так гожа,
Як дзяўчынка глядзець можа.
Ад тых вочак шлі праменьні,
Сэрца лашчылі цяплом,
Адганялі мрок-суценьне,
Душу цешылі сьвятлом.
І тады струну раптоўна
Ажыўляў вясёлы тон,
Плаваў смык той лёгка-роўна
Ды з струнамі палюбоўна
Вёў суладны гоман-звон.
Так на полі ў вечар мая
Ветра лёгенькі павеў
Чуць калосікі гайдае

Ды зь іх гутаркі складае
Нейкі гожы-ціхі сьпеў.
Скончыў ён, а вобраз граньня
Жыў, зьвінеў яшчэ ў душы,
Як той голас разьвітаньня,
Што гучыць табе ў цішы.
— Хлопчык, родны ты мой, мілы,
Як-жа граеш ты, браток!
Як завешся ты, пахілы,
Залаты мой ты чаўнок? —
Хваліць хлопчыка малога
Гаспадар на ўсе лады.
— Ну, хадзі за стол, нябога;
Сядзь і ты, стары, сюды,
Пасілкуйцеся з дарогі...
Ты зьнімі, дзед, свой мяшок! —
Крэхча, дзякуе убогі.
— Ня турбуйцеся, панок!
От прысяду я тут з краю,
Хай вас Бог усіх лаціць...
Я, панок, на што хлусіць, —
Надта хлопца паважаю,
Слаўны хлопец, малайчына,
Як-бы ў ім мая ёсьць кроў,
І гляджу яго, як сына,
І люблю, каб я здароў!
— Але ён худы да змору...
Што-ж, Сымонка, не ясі?
Ганна, зьбегай ты ў камору,
Сыра хлопцу прынясі —
Дык-то Ганна! Ну й дзяўчынка
І прыўдалая-ж яна!
Станік тонкі, бы націнка,
Тварык — ветлая вясна,
А як гляне, вочкі ўськіне,
Усьміхнецца — ясны дзень!
Хоць якая злосьць астыне,
Раптам згоніць з твару цень.
— Ну, частуй maybe Сымонку, Ганя!
Застыдзілася яна,
Як цьвет маку, ўся дазваньня
Шчочка стала чырвана.
Але вочкі ўскідае
На Сымонку ды ізноў

Іх саромліва спускае
І ніяк ня знойдзе слоў
Папрасіць яго, як трэба.
І Сымонка сам ня свой:
З сырам сыр есьць замест хлеба,
Трэ галушачкі рукой,
Ніжай гне свой стан сірочы,
Рук ня знае дзе падзець
І ня сьмее ёй у вочы
Сьмела, проста паглядзець.
Дзед тым часам твар жагнае,
Вочы зьвяўшы к абразом,
І прад імі выслаўляе
Ён прыветны гэты дом.
— Дзякуй вам за падвячорак! —
Кажа ён гаспадаром.
— Ну, Сымон: да першых зорак
Можа ў Ліпы сыціганём? —
Хлопцу стала нейк маркотна.
Пойдзем! — кажа і ўздыхнуў
І падняўся ды гаротна
Хату тую азірнуў.
І заныла, так заныла
Сэрца беднае яго!
І журбота падступіла,
А па чым яна? чаго?
Зноў ісьці жабрачым шляхам
І жыць гэтак дзень за днём,
Калі тут, пад гэтым дахам,
Ён авееньі сьвятлом!
— Тут начуйце, хто вас гоніць?
Унь на небе колькі хмар!
Ды ўжо й позна, — ім гамоніць,
Іх спыніе гаспадар: —
Клуня блізка, і на сене
Можна добра адпачыць,
Чым вы мелі па калені
Гразь папоцемку мясіць.
— О, няхай вам Бог спрые!
Нам абы-які куток, —
Кажа дзед ды зноў зьнімае
Свае торбы і мяшок.

(Далей будзе)